

**მურადოვა აზერბაიჯანის
წინააღმდეგ**

CASE OF MURADOVA v. AZERBAIJAN

პირველი სექცია

მურადოვა აზერბაიჯანის წინააღმდეგ

(განაცხადი №22684/05)

გადაწყვეტილება

სტრასბურგი

2009 წლის 2 აპრილი

საბოლოო ვერსია

02/07/2009

გადაწყვეტილება შეიძლება დაექვემდებაროს რედაქციულ გადასინჯვას.

საქმეზე მურადოვა აზერბაიჯანის წინააღმდეგ,

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს (პირველი სექცია) პალატამ შემდეგი შემადგენლობით:

ქრისტოს როზაკისი, თავმჯდომარე,
ნინა ვაჯიჩი,
ანატოლი კოვლერი,
ხანლარ ჰაჯიევი,
დინ შპილმანი,
ჯორჯიო მალინვერნი,
ჯორჯ ნიკოლაო, მოსამართლეები
და სორენ ნიელსენი, სექციის რეგისტრატორი,

მოითათბირა დახურულ კარს მიღმა 2009 წლის 12 მარტს, დახურულ სხდომაზე, გამოიტანა შემდეგი გადაწყვეტილება:

პროცედურა

1. საქმეს საფუძვლად დაედო განაცხადი (№ 22684/05), რომელიც აზერბაიჯანის მოქალაქემ, ქალბატონმა მაჰირა სადრადინ ქიზი მურადოვამ (Mahira Sədrəddin qızı Muradova - “განმცხადებელი”) 2005 წლის 7 ივნისს შეიტანა სასამართლოში, ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციის („კონვენცია“) 34-ე მუხლის შესაბამისად.

2. განმცხადებელს წარმოადგენდა ბატონი ი. აშუროვი, ადვოკატი ბაქოდან, აზერბაიჯანის მთავრობას (“მთავრობა”) კი – სახელმწიფოს წარმომადგენელი ბატონი ც. ასგაროვი.

3. განმცხადებელი ჩიოდა, რომ იგი გახდა პოლიციის სისასტიკის მსხვერპლი და სახელმწიფო ორგანოებმა ეს ფაქტი სათანადოდ არ გამოიძიეს.

4. პირველი სექციის თავმჯდომარემ 2006 წლის 2 ოქტომბერს გადაწყვიტა, მთავრობისთვის ეცნობებინა აღნიშნული განაცხადის შესახებ. ამავე დროს გადაწყდა, რომ საქმის არსებითი მხარეები დასაშვებობის საკითხთან ერთად განეხილათ (29-ე მუხლის მე-3 პუნქტი).

ფაქტები

1. საქმის ბარემოებები

5. განმცხადებელი დაიბადა 1949 წელს და ცხოვრობს ქალაქ ბაქოში.

A. 2003 წლის 15 და 16 ოქტომბერს განვითარებული მოვლენები

6. 2003 წლის 15 ოქტომბერს აზერბაიჯანში ჩატარდა საპრეზიდენტო არჩევნები. ოპოზიციის პარტიის მუსავატის (Musavat Party) კანდიდატი არჩევნებში დამარცხდა.

7. არჩევნების დღეს, საღამოს, ოპოზიციის მომხრეებმა თავი მოიყარეს ბაქოს ცენტრში მდებარე პარტია მუსავატის შტაბის წინ და არჩევნების შედეგებს აპროტესტებდნენ. ამას მოჰყვა დაპირისპირება ოპოზიციის მომხრეებსა და უსაფრთხოების სამსახურს შორის.

8. 16 ოქტომბერს, დაახლოებით 14:00 საათისთვის, ოპოზიციის მომხრეებმა შეკრება დაიწყეს ხალიჩის სახელმწიფო მუზეუმის წინ, ბაქოს ცენტრში, არჩევნების შედეგების გასაპროტესტებლად. შემდგომ ბრბომ გადაადგილება დაიწყო ქალაქის მთავარი მოედნის, აზადლიქისაკენ. წყაროების თანახმად, რამდენიმე ადამიანმა გზად მანქანების, შენობების, ეზოს სკამებისა და სხვა ურბანული კონსტრუქციების დაზიანება დაიწყო. ერთ-ერთი მხარის ინფორმაციით, არასანქცირებული დემონსტრაციის ორგანიზატორები და ოპოზიციურ პარტიათა ზოგიერთი ლიდერი აქციაში მონაწილეებს ძალადობისაკენ მოუწოდებდნენ.

9. აზადლიქის მოედანზე განლაგებულ პოლიციელებს რამდენიმე დემონს-

ტრანტი თავს დაესხა. ამ ინციდენტიდან მალევე მოედანზე დიდი რაოდენობით გადასხეს მემამოხეთა პოლიციისა და სამხედრო ძალები, აღჭურვილი ჩაფხუტებით, ფარებითა და ხელკეტებით. სიტუაცია მყისვე გადაიზარდა სამოქალაქო არეულობაში და ძალისმიერი შეტაკება მოხდა ბრბოსა და პოლიციას შორის.

10. დემონსტრაცია დაშალეს, დაახლოებით, 18:00 საათისათვის. 16 ოქტომბერს და შემდგომ დღეებში ასობით ადამიანი დააკავეს.

11. განმცხადებელი დემონსტრაციის დაშლისას აზადლიქის მოედანზე იმყოფებოდა და მარჯვენა თვალი სერიოზულად დაუზიანდა. მხარეები ვერ თანხმდებიან იმაზე, ზუსტად რა შეემთხვა იმ დღეს განმცხადებელს.

1. ფაქტების განმცხადებლისეული ვერსია

12. განმცხადებლის თქმით, აზადლიქის მოედანზე განლაგებული პოლიციელები და სამხედრო ძალები რაოდენობით ბევრად აღემატებოდნენ დემონსტრანტებს. პოლიციისა და სამხედრო ძალებმა მოულოდნელად შეუტიეს დემონსტრანტებს, დაშლისაკენ წინასწარი მოწოდებისა თუ სხვა სახის გაფრთხილების გარეშე. მათ გამოიყენეს გადამეტებული ძალა და ხელკეტებით სცემდნენ ნებისმიერს, ვინც გზად გადააწყდებოდათ. პოლიციის სისასტიკის შედეგად, დაშავდა რამდენიმე და დაიღუპა, სულ ცოტა, ერთი ადამიანი.

13. პოლიციისა და სამხედრო ძალების მიერ ოპერაციის დაწყებამ ხალხში პანიკა გამოიწვია, მათ მოედნიდან გაქცევა სცადეს. განმცხადებელმაც გაქცევა სცადა, მაგრამ ბრბოში ვილაცამ უკნიდან ხელი ჰკრა და ძირს დავარდა. მან თავი წამოწია და ფეხებთან დაინახა რამდენიმე ჩაფხუტიანი პოლიციელი. განმცხადებელმა პოლიციელებს ხელი გაუწოდა და ადგომაში დახმარება სთხოვა. ამ დროს ერთ-ერთმა პოლიციელმა ძლიერად ჩაარტყა ხელკეტი მარჯვენა თვალის არეში. განმცხადებელმა მარჯვენა თვალში მყისიერად დაკარგა მხედველობა. პოლიციელმა სცადა მეორე თვალშიც ჩაერტყა, მაგრამ განმცხადებელმა მოახერხა მოქნიული ხელკეტისთვის თავის არიდება.

14. რამდენიმე უცნობმა პირმა იგი ყველაზე ახლოს მდებარე №259-ე აფთიაქში წაიყვანა. აფთიაქის თანამშრომლები ცდილობდნენ, პირველადი სამედიცინო დახმარება აღმოეჩინათ სხვა დაშავებულებისთვის, რომლებიც უკვე იქ იმყოფებოდნენ.

15. რალაც მომენტში რამდენიმე სამხედრო მოსამსახურემ აფთიაქში შეღწევა სცადა, როგორც ირკვეოდა, იქ მყოფ ხალხზე თავდასხმის მიზნით, მაგრამ მათ ამაში ხელი შეუშალეს ვინმე I.G.-მ და აფთიაქის თანამშრომლებმა. ცოტა მოგვიანებით, განმცხადებელი და 4 სხვა დაზარალებული სასწრაფო დახმარების მანქანით გადაიყვანეს სასწრაფო სამედიცინო დახმარების კლინიკაში.

2. ფაქტების მთავრობისეული ვერსია

16. მთავრობის მტკიცებით, არეულობას დაშავდა ოცზე მეტი მშვიდობიანი მოქალაქე და სერიოზულად დაზიანდა სხვადასხვა საჯარო თუ კერძო ქონება.

17. თუმცა, მთავრობა არ ეთანხმება განმცხადებლის ვერსიას მისთვის ზიანის მიყენებასთან დაკავშირებით. მთავრობამ მოიხმო შიდასახელმწიფოებრივი ორგანოების მიერ ჩატარებული გამოძიების შედეგები (იხ. ქვემოთ თავები B და C) და განაცხადა, რომ განმცხადებელმა დაზიანება მიიღო არა პოლიციელისაგან, არამედ ბასრ საგანზე დავარდნის შედეგად.

B. განმცხადებლისთვის აღმოჩენილი პირველადი სამედიცინო დახმარება

18. 2003 წლის 16 ოქტომბერს განმცხადებელი გადაიყვანეს სასწრაფო სამედიცინო დახმარების კლინიკაში. სამედიცინო ისტორიის თანახმად, მას დაუდგინდა “ჰემოფთალმია (სისხლჩაქცევა თვალბუდეში) და მარჯვენა თვალის დახურული ტრავმა; მარჯვენა ქუთუთოს სისხლნაჟღენთი ჭრილობა”. სამედიცინო ჩანაწერში აღნიშნული იყო, რომ “განმცხადებელი დაშავდა 2003 წლის 16 ოქტომბერს, ქალაქში მომხდარი ცნობილი მოვლენებისას”.

19. პირველადი სამედიცინო დახმარების აღმოჩენის შემდეგ, 17 ოქტომბერს, განმცხადებელი გადაიყვანეს თვალის დაავადებათა ინსტიტუტში, ოფთალმოლოგიის სპეციალურ კლინიკაში. მიყვანისას მას დაესვა დიაგნოზი: “მარჯვენა თვალის სკლერის ძლიერი პერფორაცია... ჰიფემა [სისხლჩაქცევა თვალის კაკლის კამერაში], ჰემოფთალმია, ქუთუთოზე ნაკერი ჭრილობა”. განმცხადებელმა ექიმებს უთხრა, რომ დაზიანება მიიღო პოლიციელის მიერ ხელკეტის დარტყმის შედეგად.

20. 2003 წლის 17 ოქტომბერს განმცხადებელს ჩაუტარდა სასწრაფო ოპერაცია. ოპერაციის მიუხედავად, მან სამუდამოდ დაკარგა მხედველობა მარჯვენა თვალში.

21. 2003 წლის 4 ნოემბერს განმცხადებელი საავადმყოფოდან გაწერეს. მისი მტკიცებით, რამდენიმე კვირის შემდეგ მარცხენა თვალში მხედველობის სწრაფი გაუარესება დაეწყო.

C. სისხლის სამართლის გამოძიება

1. სარჩელი და განმცხადებლის დაკითხვა

22. 2004 წლის 24 თებერვალს განმცხადებელმა მთავარ პროკურატურას მითხრობდა სისხლის სამართლის სარჩელით, რომელშიც ითხოვდა მასზე მოძალადე პოლიციელის იდენტიფიკაციასა და დასჯას. მან ასევე დააყენა შუამდგომლობა, რომ მისთვის მიენიჭებინათ “დაზარალებულის” სტატუსი (zərər çəkmiş şəxs) (შუამდგომლობის დაყენების თარიღი დაუზუსტებელია).

23. ამ დროისათვის მთავარ პროკურატურას უკვე აღძრული ჰქონდა სისხლის სამართლის საქმე 2003 წლის 16 ოქტომბერს საზოგადოებრივი წესრიგის დარღვევის ფაქტებზე. აღმოჩნდა, რომ ეს სისხლის სამართლის საქმე ეხებოდა საზოგადოებრივი წესრიგის წინააღმდეგ მიმართულ, სავარაუდოდ, დემონსტრანტთა დანაშაულებს და არ მოიცავდა პოლიციელთა არც ერთ სავარაუდო დარღვევას ამ მოვლენებისას. განმცხადებლის საჩივარზე ახალი სისხლის სამართლის საქმე არ აღძრულა და მისი წერილი დაურთეს ზემოხსენებულ სისხლის სამართლის საქმეს.

24. 2004 წლის 13 და 16 მარტს განმცხადებელი მოწმის (და არა “დაზარალებულის”) სტატუსით დაკითხა გამოძიებელმა. განმცხადებლის ჩვენების თანახმად, 2003 წლის 16 ოქტომბერს იგი გავიდა ზღვისპირა პარკში (რომელიც ესაზღვრება როგორც ხალიჩის სახელმწიფო მუზეუმის, ასევე აზადლიქის მოედნის მიმდებარე გზას) და სკამზე ჩამოჯდა გაზეთის წასაკითხად. დაახლოებით 2-ის ნახევრისთვის მან პარკში დაინახა 200-მდე ადამიანი, რომლებიც ლოზუნგების შეძახილებით არჩევნების შედეგებს აპროტესტებდნენ. იგი ამ ჯგუფს შეუერთდა, რადგან თვითონაც უკმაყოფილო იყო არჩევნების შედეგებით. ჯგუფს მიუძღოდნენ ჯერ ხალიჩის სახელმწიფო მუზეუმის, იქიდან კი აზადლიქის მოედნის მიმართულებით.

ბრბოდან დაახლოებით 15-20 ადამიანი გზად ყველაფერს ანადგურებდა, ზოგიერთი მუზეუმთან განლაგებულ პოლიციელებს დაესხა თავს. განმცხადებელი და ბევრი სხვა ადამიანი ზემოხსენებული ჯგუფიდან ახალგაზრდებს მსგავსი ქმედებებისთვის კიცხავდნენ. როდესაც იგი მოუახლოვდა აზადლიქის მოედანს, ნახა, რომ იქ მეტ ადამიანს მოეყარა თავი, იყვნენ ოპოზიციის ლიდერებიც. მან ასევე დაინახა, რომ მოედნის ერთ კუთხეში იკრიბებოდნენ მემამბოხეთა პოლიციისა და სამხედრო მოსამსახურეები. მას არ გაუგონია პოლიციელთა და სამხედრო პირთა მხრიდან არც ერთი მონოდება შეკრებილი ხალხის მისამართით, რომ დაშლილიყვნენ და მოედანი დაეტოვებინათ. მოულოდნელად ბრბოსა და პოლიციას შორის შეტაკება დაიწყო. დემონსტრანტები პოლიციელებს ქვებს, ხის ნაჭრებსა და მეტალის ნივთებს ესროდნენ, მათ კი დემონსტრანტებს რეზინის ხელკეტებით ცემა დაუწყეს. პოლიციელებმა უპირატესობა მოიპოვეს, ხალხი პანიკაში ჩავარდა და დაიქსაქსა.

25. განმცხადებელი აგრძელებს:

“...შინ წასვლა მინდოდა. ხეებს შორის მივდიოდი [აზადლიქის მოედნის ერთ-ერთ კუთხეში], როდესაც ჩემს უკან მორბენალი ადამიანები დამეჯახნენ და მინაზე დავეარდი... იქვე მდგომ პოლიციელს, რომელსაც ჩაფხუტი ეფარა, უნიფორმა ეცვა და ფართა და ხელკეტით იყო აღჭურვილი, წამოდგომაში დახმარება ვთხოვე. დახმარების ნაცვლად, მან მარჯვენა თვალის არეში ხელკეტი ჩამარტყა. თვალი ცრემლით ამევსო და როცა ვკითხე, რა დავუშავე და რისთვის მცემდა, დავინახე, როგორ ასწია ხელი, ჩემთვის კვლავ რომ ჩაერტყა. ამ დროს ვიგრძენი, რომ იქვე მდგომმა სხვა პოლიციელებმა მას რაღაც გადაულაპარაკეს და ყველა მათგანი მომშორდა. მათი სამხრეების გარჩევა ვერ შევძელი. ვერ შევძლევ ჩემზე მოძალადე პოლიციელისა და იქვე მდგომ სხვა პოლიციელთა ამოცნობას. შესაძლებელია, იქვე მყოფმა სხვა სამოქალაქო პირებმა შეძლონ, მაგრამ არ ვიცი, ვინ გახდა ამ ინციდენტის მოწმე. ჩემით წამოვდექი და მივლასლასებდი №259-ე აფთიაქისაკენ, როცა უცნობმა მოხუცმა კაცმა ხელი შემაშველა და აფთიაქამდე მიმიყვანა სამედიცინო დახმარების მისაღებად. უცნობმა აფთიაქში მიმიყვანა და წავიდა. აფთიაქი სისხლით იყო მოსვრილი, შიგ იყვნენ დამავებული სამოქალაქო პირები. ამ დროს სამხედროები მოუახლოვდნენ აფთიაქს და ფანჯარაზე კაკუნი დაიწყეს. ჭალარა მოხუცმა ქალმა, რომელიც აფთიაქში მუშაობდა, სამხედროები გაკიცხა. I.G.-მ, რომელიც ვიცანი, რადგან სატელევიზიო ჟურნალისტი იყო, კარი შიგნიდან გააღო თუ არა, ერთ-ერთმა სამხედრო პირმა ხელკეტი მოუქნია, თუმცა, ააცილა. მიზეზი, რის გამოც I.G. გარეთ გასვლას ცდილობდა, ის იყო, რომ დაშავებულთათვის სასწრაფოს გამოძახება სურდა. რაღაც დროის შემდეგ სასწრაფომ საავადმყოფოში გადაგიყვანა... საავადმყოფოში წარბის ქრილობაზე ნაკერები დამადეს და მეორე დღეს თვალის დაავადებათა ინსტიტუტში გადამიყვანეს... იქ გამიკეთეს ოპერაცია, რომელიც სამ საათს გრძელდებოდა... თუმცა, ოპერაციამ არ მიშველა და მარჯვენა თვალით სრულიად დავბრმავდი...”.

2. ექსპერტიზის პირველი დასკვნა

26. 2004 წლის 21 მარტს გამოძიებულმა სამედიცინო ექსპერტიზის ჩატარება მოითხოვა განმცხადებლის დაზიანებებზე. ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტროს სამედიცინო ექსპერტიზისა და პათოლოგიური ანატომიის დეპარტამენტის ექსპერტის 2004 წლის 28 ივლისის სამედიცინო ექსპერტიზის დასკვნის (“ექსპერტიზის პირველი დასკვნა”) თანახმად, ექსპერტიზა ჩატარდა 2004 წლის 24 მარტიდან 2004 წლის 28 ივლისამდე.

27. ექსპერტიზის პირველი დასკვნა რვა გვერდი იყო და ძირითადად შედგებოდა განმცხადებლის სამედიცინო ისტორიების ამონარიდებისაგან. *Inter alia* დასკვნა შემდეგი შინაარსის დაზიანებას აღწერდა:

“მარჯვენა თვალის კაკალი დავიწროებულია და იგი ღრმადაა ჩამჯდარი თვალბუდეში. დარღვეულია სიმეტრია მარჯვენა და მარცხენა თვალებს შორის და კვლავ რჩება დეფორმირებულად. მარჯვენა თვალის რქოვანა შემცირებულია მარცხენასთან შედარებით. მისი წინა სფერული ფორმა დეფორმირებულია. შეინიშნება ნაჭრილობები რქოვანის ზედა ნაწილზე. მარჯვენა თვალის გუგის მრგვალი სფერო დეფორმირებულია და თეთრი ნაწილაკებითაა დაფარული. მარჯვენა ქუთუთოზე შეინიშნება დახრილი, მოთეთრო ნაჭრილობები 3X0.5 ზომით.”

28. დასკვნის თანახმად, სამედიცინო ისტორიებსა და დიაგნოზზე დაყრდნობით, განმცხადებელმა ნამდვილად მიიღო ტრავმა მარჯვენა თვალზე, რამაც გამოიწვია მისი სახის ფორმის შეუქცევადი დეფორმაცია. ამით საფრთხე არ ექმნება მის სიცოცხლეს, მაგრამ კვალიფიცირდება, როგორც ძალზე საზიანო განმცხადებლის ჯანმრთელობისთვის. დასკვნაში აღინიშნა, რომ “[ხელმისაწვდომ მასალებზე დაყრდნობით], გამორიცხული არ არის, რომ ეს დაზიანებები მიყენებული იყოს 2003 წლის 16 ოქტომბერს ვინრო, მყარი, ბლაგვი ნივთის შემორტყმის შედეგად... განმცხადებლის მიერ აღწერილ ... ან სხვა გარემოებებში”. თუმცა, ექსპერტმა ვერ შეძლო განსაზღვრული დასკვნის დადება დაზიანების გამომწვევ მიზეზებზე და აღნიშნა, რომ ამგვარი დასკვნის გაკეთებას შეძლებს მხოლოდ ოფთალმოლოგიის ექსპერტთაგან შემდგარი სამედიცინო საბჭო.

29. სამედიცინო საექსპერტო კვლევის დასრულებამდე, 2004 წლის 25 მაისს განმცხადებელმა წერილით მიმართა მთავარ პროკურორს, რომელშიც ჩიოდა, რომ *inter alia* გამოძიებელმა, სამედიცინო ექსპერტიზის დასანიშნად საჭირო ფორმალურ პროცედურათა დაცვის ნაცვლად, უბრალოდ წერილით შეატყობინა, რომ მის საქმეზე ტარდებოდა სამედიცინო ექსპერტიზა. იგი ასევე ჩიოდა, რომ დანიშნულმა სამედიცინო ექსპერტმა დააგვიანა დასკვნის გაკეთება და სხვადასხვა ტექსტით თავი აარიდა დაზარალებულის ცალკე გამოკვლევას. 2004 წლის 21 ივლისს განმცხადებელმა მთავარ პროკურორს მიმართა მეორე წერილით, რომელშიც იმეორებდა ზემოხსენებული წერილის ტექსტს. არც ერთს პასუხი არ მოჰყოლია.

30. განმცხადებლის თქმით, მას არ უნახავს ექსპერტიზის პირველი დასკვნა, სტრასბურგის სასამართლოში წინამდებარე სამართალწარმოების შესაბამისად, მთავრობის წერილობითი მიმოხილვის მიღებამდე.

3. ექსპერტიზის მეორე დასკვნა

31. 2004 წლის 13 სექტემბერს, გამომძიებლის გადაწყვეტილებით, მეორე სამედიცინო ექსპერტიზა ჩატარდა. ექსპერტებს *inter alia* შემდეგ კითხვებზე უნდა გაეცათ პასუხი:

“4. ქალბატონი მურადოვას მიერ მარჯვენა თვალში მხედველობის დაკარგვა თავდაპირველმა დაზიანებამ გამოიწვია თუ შემდგომი სამედიცინო მკურნალობისას დაშვებული შეცდომის შედეგი იყო.

5. ქალბატონმა მურადოვამ ტრავმა მის მიერ აღწერილ გარემოებებში მიიღო – ანუ პოლიციელის მიერ ხელკეტის ჩარტყმით – თუ ინციდენტისას დაცემით.”

32. 2004 წლის 25 ოქტომბრის სამედიცინო დასკვნის თანახმად (“სამედიცინო ექსპერტიზის მეორე დასკვნა”), ექსპერტიზა ჩატარებულია 2004 წლის 13 სექტემბრიდან 2004 წლის 22 ოქტომბრამდე, ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტროს სამედიცინო ექსპერტიზისა და პათოლოგიური ანატომიის დეპარტამენტის ოთხი ექსპერტის მიერ, რომელთაგან ერთ-ერთი ოფთალმოლოგი იყო.

33. სამედიცინო ექსპერტიზის მეორე დასკვნა 7 გვერდისგან შედგებოდა და თითქმის მთლიანად იმეორებდა პირველი ექსპერტიზის დასკვნასა და სამედიცინო ისტორიების ჩანაწერებს. დასკვნაში აღნიშნული იყო, რომ განმცხადებელმა სათანადო სამედიცინო დახმარება მიიღო როგორც სასწრაფო დახმარების კლინიკაში, ასევე თვალის დაავადებათა ინსტიტუტში და სამედიცინო პერსონალს შეცდომა არ დაუშვია.

34. დასკვნა არ მოიცავდა ანალიზს განმცხადებლისთვის მიყენებული დაზიანებების მიზეზებზე.

35. საექსპერტო დასკვნის ბოლო ნაწილში შემდეგი პასუხებია გაცემული დასმულ კითხვებზე (იხ. ზემოთ პუნქტი 31):

“4. ქალბატონმა მურადოვამ მარჯვენა თვალში მხედველობა დაკარგა მიყენებული დაზიანების შედეგად;

ქალბატონი მურადოვას სხეულზე არ აღმოჩენილა ისეთი დაზიანება, რომელიც ტიპური იქნებოდა პოლიციის ხელკეტით მიყენებული დაზიანებისა”.

36. განმცხადებლის მტკიცებით, მას არ უნახავს ექსპერტიზის მეორე დასკვნა, სტრასბურგის სასამართლოში წინამდებარე სამართალწარმოების შესაბამისად, მთავრობის წერილობითი მიმოხილვის მიღებამდე.

4. სისხლის სამართლის გამოძიების შეწყვეტა

37. 2004 წლის 26 ნოემბერს, გამოძიებლის გადაწყვეტილებით, სისხლის სამართლის საქმე შეწყდა.

38. ამ გადაწყვეტილების თანახმად, განმცხადებლის გარდა, მის საქმეზე კიდევ რვა მოწმე დაიკითხა. ჩატარდა ამოცნობის პროცედურა, რვავე მოწმეს აჩვენეს განმცხადებლის ფოტოსურათი, იგი ვერც ერთმა ვერ იცნო.

39. მოწმეთაგან ექვსი პოლიციელი იყო, რომლებიც 2003 წლის 16 ოქტომბერს, არასანქცირებული დემონსტრაციის დაშლისას, აზადლიქის მოედანსა ან მის მიდებარე ტერიტორიაზე იმყოფებოდნენ. მათი ჩვენების თანახმად, ისინი არ იცნობდნენ განმცხადებელს, მისთვის ხელკეტი არ ჩაურტყამთ და არც დაუნახავთ, რომ რომელიმე პოლიციელი 2003 წლის 16 ოქტომბრის მოვლენებისას ქალს ხელკეტით სცემდა. მათივე ვარაუდით, განმცხადებელმა თვალი დაიზიანა აზადლიქის მოედნიდან გაქცევისას ან უკნიდან ბრბოს შეჯახებით დაცემისას.

40. დანარჩენი ორი მოწმე, A.V. და R.G. №259-ე აფთიაქის თანამშრომლები იყვნენ, ორივე მამაკაცი. მათი ჩვენების თანახმად, ისინი სამსახურში იმყოფებოდნენ 2003 წლის 16 ოქტომბერს და იმ დღეს აფთიაქში დაზიანებებით მიყვანილი ქალი არ უნახავთ, ვერ ცნობდნენ განმცხადებელს და არ დაუნახავთ, როგორ მიიღო მან დაზიანებები.

41. გადაწყვეტილებაში აგრეთვე აღინიშნა: განმცხადებლისთვის, ამოცნობის მიზნით, 2003 წლის 16 ოქტომბერს აზადლიქის მოედანზე მყოფი არც ერთი

პოლიციელი და სამხედრო პირი არ წარუდგენიათ, რადგან მან თავის ჩვენებაში აღნიშნა, რომ ვერ შეძლებდა მასზე მოძალადე პირის ამოცნობას.

42. ამას გარდა, გამოძიებელი მიუთითებდა, რომ სამედიცინო ექსპერტიზის მეორე დასკვნის თანახმად, “განმცხადებლის ტრავმა დაცემისა და ძირს, ზღაგვ საგანზე თავის დაკვრის შედეგი იყო, და რომ მის სხეულზე არ აღმოჩენილა ისეთი დაზიანება, რომელიც ტიპური იქნებოდა პოლიციის მიერ ხელკეტით მიყენებული დაზიანებისა”.

43. გამოძიებელმა დაასკვნა, რომ ვერ დგინდებოდა პოლიციელის მიერ განმცხადებლის ხელკეტით ცემის ფაქტი და დაადგინა, რომ განმცხადებელი დაზიანდა თავისივე ქმედებების შედეგად. შესაბამისად, დადგინდა, რომ არ მომხდარა სისხლის სამართლის დანაშაული (cinayət hadisəsinin olmaması) და განმცხადებელს უარი ეთქვა შუამდგომლობაზე – “მსხვერპლად” ელიარებინათ. გამოძიებელმა, აღნიშნულ მიზეზებზე დაყრდნობით, გადაწყვიტა განმცხადებლის სარჩელის საფუძველზე დაწყებული გამოძიების შეწყვეტა.

44. მთავრობის თანახმად, განმცხადებელს 2004 წლის 26 ნოემბრის გადაწყვეტილების ასლი გაეგზავნა. განმცხადებლის თქმით, მისთვის ამ გადაწყვეტილების შესახებ არასოდეს უცნობებიათ.

D. სამოქალაქო სამართალწარმოება

45. პარალელურად, განმცხადებელმა 2004 წლის მარტში შინაგან საქმეთა სამინისტროს წინააღმდეგ სამოქალაქო სარჩელით მიმართა საბაილის საქალაქო სასამართლოს, რომლითაც ფულად კომპენსაციას ითხოვდა მიყენებული ზიანისათვის. 2004 წლის მარტში საბაილის საქალაქო სასამართლომ უარი თქვა საქმის განხილვაზე. მან აღნიშნა, რომ სახელმწიფოს წინააღმდეგ საქმეებში კომპენსაციის მოთხოვნისას მოსარჩელეს ფინანსთა სამინისტრო უნდა მიეთითებინა თანამოპასუხედ და სარჩელი ნაზიმის საქალაქო სასამართლოში შეეტანა.

46. განმცხადებელმა სამოქალაქო სარჩელით მიმართა ნაზიმის საქალაქო სასამართლოს (სარჩელის შეტანის თარიღი დაუზუსტებელია), რომელშიც თანამოპასუხეებად მიუთითა შინაგან საქმეთა და ფინანსთა სამინისტროები და მიყენებული ზიანისთვის კომპენსაცია მოითხოვა.

47. 2004 წლის 18 მაისის წერილით, მთავარმა პროკურატურამ ნაზიმის საქალაქო სასამართლოს აცნობა, რომ განმცხადებლის ბრალდებათა საფუძველზე დაწყებული სისხლის სამართლის გამოძიება კვლავ მიმდინარეობდა.

48. 2004 წლის 7 ივნისს ნაზიმის საქალაქო სასამართლოში საქმის პირველი მოსმენა გაიმართა, რომელზეც მოსამართლემ მხარეთა პოზიციები მოისმინა. განმცხადებელმა ისაუბრა ფაქტზე, რამაც მისი უსინათლობა გამოიწვია და თავისი მოთხოვნა კვლავ დააფიქსირა. პირველი მოპასუხის, შინაგან საქმეთა სამინისტროს ადვოკატმა აღნიშნა, რომ განმცხადებლის მიერ შეტანილი სისხლის სამართლის სარჩელი კვლავ საგამოძიებო ორგანოების მოკვლევის საგანი იყო. მან ასევე დასძინა, რომ პოლიცია უფლებამოსილი გახლდათ, 2003 წლის 16 ოქტომბერს ბრბოს წინააღმდეგ ძალისთვის მიემართა, რადგან მანიფესტაცია არასანქცირებული იყო და მისი მონაწილეები საჯარო წესრიგს არღვევდნენ. ნებისმიერ შემთხვევაში, ადვოკატის მტკიცებით, პოლიციელებს ამ ქალბატონისათვის ზიანი არ მიუყენებიათ და მოსარჩელის ბრალდებები უსაფუძვლო იყო. ფინანსთა სამინისტროს ადვოკატი პირველი მოპასუხის ადვოკატის შესაგებელს დაეთანხმა.

49. 2004 წლის 18 ივნისს ნაზიმის საქალაქო სასამართლომ მოისმინა სამი მოწმის ჩვენება, რომლებმაც განმცხადებლის სასარგებლო ჩვენებები მისცეს.

50. ბატონი I.G.-ს (მამაკაცი, რომელსაც განმცხადებელი ახსენებდა თავის ჩვენებაში, იხ. ზემოთ 25-ე პუნქტი) ჩვენების თანახმად (სასამართლოსთვის მიწოდებულ ამონარიდში გამოტოვებულია ადვოკატების შეკითხვები ჯვარედინი დაკითხვისას, თუმცა, ჩანაწერში იკითხება მოწმეთა პასუხები ამ კითხვებზე):

„2003 წლის 16 ოქტომბერს მ. მურადოვა №259-ე აფთიაქში ვნახე, იგი დაჭრილი იყო მარჯვენა თვალში. ამ დროს რამდენიმე პოლიციელმა სცადა აფთიაქში შემოჭრა და როცა კარის გაღება მოვისურვე, მათ ჩემთვის ჩარტყმაც სცადეს. მე არ დამინახავს, თუ ვინ სცემა მ. მურადოვა და ამაზე ვერაფერს ვიტყვი.

[განმცხადებლის ადვოკატის მიერ ჯვარედინი დაკითხვით მიღებული პასუხები:]

- არა, არ დამინახავს პოლიციელის მიერ მოსარჩელე მ. მურადოვასთვის ჩარტყმის ფაქტი.
- დიახ, იმ დღეს გამოვიძახე სასწრაფო დახმარების მანქანა, რადგან მ. მურადოვა დაშავებული იყო.
- დიახ, აზადლიქის მოედანზე მ. მურადოვა რომ დავინახე, მას თვალი უკვე დასიებული ჰქონდა და სისხლით იყო მოსვრილი.
- დიახ, აფთიაქის კარი რომ გავადე, [მათ] უნდოდათ ჩემთვის ჩაერთყათ, მაგრამ დარტყმა ავიცილე კარის სწრაფად დახურვით.

[მოპასუხის ადვოკატის მიერ ჯვარედინი დაკითხვით მიღებული პასუხი:]

- არა, არ დამინახავს მოსარჩელე მ. მურადოვასთვის პოლიციელის მიერ ჩარტყმის ფაქტი.“

51. ქალბატონი A.A.-ს ჩვენება:

„ 2003 წლის 16 ოქტომბერს, დაახლოებით 14:00 საათისათვის, აზადლიქის მოედანზე ხალხმა შეკრება დაიწყო. ამ დროს მთავრობის სახლთან ვიმყოფებოდი [მდებარეობს აზადლიქის მოედანზე] და დავინახე აზადლიქის მოედანზე შეკრებილმა პოლიციისა და სპეცდანიშნულების ძალებმა ყოველგვარი გაფრთხილების გარეშე როგორ დაუწყეს ხალხს ხელკეტებით ცემა, იქ ვიყავი და დავინახე მოსარჩელე, რომლის სახელიც მოგვიანებით გახდა ჩემთვის ცნობილი, იგი უკნიდან დაჯახების [ბრბოს მიერ] შედეგად მინაზე დაეცა და მე დავინახე შავ უნიფორმაში ჩაცმული პოლიციელები, რომელთაც ეფარათ ჩაფხუტები და აღჭურვილნი იყვნენ ხელკეტებით. მან [განმცხადებელმა] პოლიციის ოფიცრებს ხელი გაუწოდა და წამოდგომაში დახმარება სთხოვა, მაგრამ ერთ-ერთმა პოლიციელმა მარჯვენა თვალში მთელი ძალით ჩაარტყა ხელკეტი. როცა პოლიციელმა სცადა, ქალისთვის მეორედაც ჩაერტყა, განმცხადებელმა თავის განევით აირიდა მოქნეული ხელკეტი. შემდეგ რამდენიმე სამოქალაქო პირმა იგი №259-ე აფთიაქში წაიყვანა, რომელიც იქვე ახლოს მდებარეობდა. მას აფთიაქში პირველადი სამედიცინო დახმარება აღმოუჩინეს და შემდეგ სხვა დაზიანებულებთან ერთად სასწრაფო დახმარების მანქანით საავადმყოფოში წაიყვანეს.

[განმცხადებლის ადვოკატის მიერ ჯვარედინი დაკითხვით მიღებული პასუხები:]

- დიახ, 2003 წლის 16 ოქტომბერს აზადლიქის მოედანზე შეკრებილთა შორის ვიყავი.
- დიახ, მ. მურადოვა, რომელსაც მანამდე არ ვიცნობდი, იმ დღეს იქ იყო.
- დიახ, 2003 წლის 16 ოქტომბერს დავინახე, როგორ დაეცა მ. მურადოვა მინაზე და როგორ ჩაარტყა ერთ-ერთმა პოლიციელმა ხელკეტი.
- დიახ, მ. მურადოვას თვალი დაუზიანდა პოლიციელის მიერ ხელკეტის ჩარ-

- ტყმის შედეგად.
- დიახ, მას სამედიცინო დახმარება აღმოუჩინეს იქვე მდებარე „მწვანე აფთიაქში“ და სასწრაფო დახმარების მანქანით საავადმყოფოში გადაიყვანეს. [მოპასუხის ადვოკატის მიერ ჯვარედინი დაკითხვით მიღებული პასუხები:]
 - არა, ვერ შევძლებდი იმ პოლიციელის ამოცნობას, რომელმაც მ. მურადოვას ჩაართყა.
 - დიახ, ვიცნობდი G.G.-ს მანამდე, მაგრამ მ. მურადოვა იმ დღეს აზადლიქის მოედანზე ვნახე პირველად.“

52. ქალბატონი G.G.-ს ჩვენება:

„მოსარჩელეს მანამდე არ ვიცნობდი. 2003 წლის 15 ოქტომბერს №246-ე უბანზე ვაკვირდებოდი არჩევნების მიმდინარეობას. 16 ოქტომბერს, დაახლოებით დღის 2-3 საათზე, აზადლიქის მოედანზე დავინახე, როგორ დაეცა მინაზე მ.მურადოვა და იქვე მდგომ ჩაფხუტიან და ხელკეტიან პოლიციელებს სთხოვა, მისთვის არ დაერტყათ, მაგრამ ერთ-ერთმა პოლიციელმა მ. მურადოვას ხელკეტი ჩაართყა, რის შედეგადაც მას თვალი დაუზიანდა. მე განმცხადებლისათვის წამალი „მწვანე აფთიაქში“ ვიყიდე.

- [განმცხადებლის ადვოკატის მიერ ჯვარედინი დაკითხვით მიღებული პასუხები:]
- დიახ, 2003 წლის 16 ოქტომბერს დავინახე, როგორ დაეცა მ. მურადოვა მინაზე. ამ ქალბატონის სახელი მოგვიანებით შევიტყვე.
 - დიახ, 2003 წლის 16 ოქტომბერს აზადლიქის მოედანზე ერთ-ერთმა პოლიციელმა ხელკეტი ჩაართყა მ. მურადოვას მარჯვენა თვალის არეში.
 - არა, მანამდე მ. მურადოვას არ ვიცნობდი.
 - დიახ, მ. მურადოვა ერთმა კაცმა მოიყვანა. დავინახე, რომ თვალი ჩასისხლიანებული ჰქონდა.
- [მოპასუხის ადვოკატის მიერ ჯვარედინი დაკითხვით მიღებული პასუხი:]
- დიახ, მითხრეს, რომ წამალი, რომელიც მ. მურადოვას სჭირდებოდა, იქვე მდებარე „მწვანე აფთიაქში“ ჰქონდათ.“

53. იმავე დღეს, 2004 წლის 18 ივნისს, ნაზიმის საქალაქო სასამართლომ განმცხადებელს სასარჩელო მოთხოვნაზე უარი უთხრა. სასამართლომ, მოსარჩელის სამედიცინო ისტორიის გათვალისწინებით, აღნიშნა, რომ განმცხადებელს თვალი დაუზიანდა. თუმცა, მისი აზრით, მოსარჩელემ ვერ შეძლო იმ ბრალდების დასაბუთება, რომ დაზიანება პოლიციელმა მიაყენა. კერძოდ, სასამართლომ მოწმეთა ჩვენებები შემდეგნაირად შეაფასა:

„სასამართლომ მოისმინა მოწმის G.G.-ს ჩვენება, რომლის თანახმადაც იგი მანამდე პირადად არ იცნობდა მ. მურადოვას. ... 2003 წლის 16 ოქტომბერს, დაახლოებით დღის 14:00-15:00 საათზე, მან დაინახა, როგორ დაეცა მ. მურადოვა მინაზე და როგორ სთხოვა ნიღბიან, ხელკეტებით შეიარაღებულ პოლიციელებს, მისთვის არ დაერტყათ. თუმცა, ერთ-ერთმა პოლიციელმა მ. მურადოვას ხელკეტი ჩაართყა. შედეგად, მ. მურადოვას თვალი დაუზიანდა. [მოწმემ] მ. მურადოვასთვის „მწვანე აფთიაქში“ წამალი შეიძინა.

მოწმემ, ქალბატონმა A. A.-მ ანალოგიური ჩვენება მისცა.

მოწმის, ბატონი I.G.-ს ჩვენების თანახმად, 2003 წლის 16 ოქტომბერს მან №259-ე აფთიაქში ნახა მ. მურადოვა, რომელსაც თვალი ჰქონდა დაზიანებული. ... მას არ უნახავს, ვინ სცემა მ. მურადოვა.

აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სისხლის საპროცესო კოდექსის მუხლი 77.1 თანახმად, თითოეული მხარე ვალდებულია, თავისი მოთხოვნების გასამყარებლად წარმოდგენილი ნებისმიერი ბრალდება დაამტკიცოს.

სასამართლო განხილვაზე მ.მურადოვამ ვერ შეძლო თავისი სასარჩელო მოთხოვნის ბრალდებათა დამტკიცება.

სასამართლო მიიჩნევს, რომ სასამართლო პროცესზე მოსმენილი მონმეთა ჩვენებები ვერ ჩაითვლება განმცხადებლის სარჩელის დაკმაყოფილების საფუძვლად.

ზემოსხენებულის შეფასებით, სასამართლო ასკვნის, რომ სარჩელს უარი უნდა ეთქვას დაუსაბუთებლობის გამო.“

54. 2004 წლის 17 სექტემბერს სააპელაციო სასამართლომ ძალაში დატოვა პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილება და დამატებითი შესწავლის გარეშე აღნიშნა, რომ განმცხადებელმა ვერ შეძლო მისი ბრალდებების დასაბუთება.

55. 2005 წლის 2 თებერვალს უზენაესმა სასამართლომ ქვედა ინსტანციის სასამართლოთა გადაწყვეტილებები ძალაში დატოვა.

II. შესაბამისი ეროვნული კანონმდებლობა

A. ძალის გამოყენება

1. 1999 წლის 8 ოქტომბრის კანონი პოლიციის შესახებ

56. პოლიციელს უფლება აქვს, დამნაშავესთან მიმართებით გამოიყენოს სპეციალური აღჭურვილობა *inter alia* ბუნტის ან მასობრივი დაუმორჩილებლობისას (მუხლი 26. II). „სპეციალური აღჭურვილობა“ გულისხმობს ხელკეტებს, ხელბორკილის სახეობებს, ცრემლსადენ გაზს, რეზინის ტყვიებს, წყლის ჭავლს და სხვა საშუალებებს (მუხლი 1). ფიზიკური ძალა, სპეციალური აღჭურვილობა ან ცეცხლსასროლი იარაღი გამოიყენება მხოლოდ აბსოლუტური აუცილებლობისას, საფრთხის პროპორციულად. ამგვარი აბსოლუტური აუცილებლობის დროს გამოყენებული ფიზიკური ძალის, სპეციალური აღჭურვილობის ან ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენების შედეგად, ადამიანის გარდაცვალება არ ჩაითვლება სიცოცხლის უფლების დარღვევად (მუხლი 26. II). პოლიციის შესაბამისმა ორგანომ თითოეულ ამგვარ ინციდენტზე, როცა გამოყენებულია ფიზიკური ძალა, სპეციალური აღჭურვილობა თუ ცეცხლსასროლი იარაღი, მოკვლევა უნდა ჩაატაროს და ამ საშუალებათა გამოყენების კანონიერებასთან დაკავშირებით მოსაზრება გამოთქვას (მუხლი 26. VII). პოლიციელის მიერ ძალის უკანონო გამოყენება წამოჭრის მისი პასუხისმგებლობის საკითხს შესაბამისი კანონმდებლობით (მუხლი 26. IX).

57. პოლიციელს უფლება აქვს, გამოიყენოს ფიზიკური ძალა, სპეციალური აღჭურვილობა ან ცეცხლსასროლი იარაღი მხოლოდ აბსოლუტური აუცილებლობისას ან თავდაცვის საჭიროებისას – მას შემდეგ, რაც ყველა სხვა იძულების საშუალება უშედეგოდ დასრულდება – და დანაშაულის სიმძიმისა და დამნაშავეს პიროვნების გათვალისწინებით (მუხლი 27.1.1.). ფიზიკური ძალის, სპეციალური აღჭურვილობის ან ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენებით დაზარალებულ ადა-

მიანებს უნდა აღმოუჩინონ პირველადი სამედიცინო დახმარება (27.1.5.). პოლიციელმა შესაბამის ორგანოს წერილობით უნდა აცნობოს იმ გარემოების შესახებ, რომელშიც ფიზიკური ძალა, სპეციალური აღჭურვილობა ან ცეცხლსასროლი იარაღი გამოიყენა (მუხლი 27.1.7). ძალის ამგვარი გამოყენების შესახებ ასევე უნდა ეცნობოს შესაბამის პროკურორს 24 საათის განმავლობაში (მუხლი 27.1.8).

2. 1994 წლის 8 თებერვლის კანონი შიდა საჯარისო ერთეულების სტატუსის შესახებ

58. სამხედრო მოსამსახურეებმა წინასწარ უნდა შეატყობინონ მათ მიერ ფიზიკური ძალის, სპეციალური აღჭურვილობის, ცეცხლსასროლი იარაღის ან საბრძოლო აღჭურვილობის გამოყენების განზრახვის შესახებ და მეორე მხარეს საკმარისი დრო უნდა მისცენ, დაემორჩილოს მათ მოთხოვნებს, ვიდრე ძალის ამგვარ გამოყენებას მიმართავენ. თუმცა, გამონაკლისი დასაშვებია იმ შემთხვევებში, როცა ასეთი წინასწარი შეტყობინება უდროოა ან შეუძლებელია, ან როცა ძალის გამოყენების დაგვიანებით საფრთხე ექმნება ადამიანის სიცოცხლეს ან ჯანმრთელობას, ან გამოიწვევს სხვა მნიშვნელოვან შედეგებს. სამხედრო მოსამსახურეები ვალდებული არიან, პირველადი სამედიცინო დახმარება აღმოუჩინონ დაზარალებულებს და შესაბამის პროკურორს აცნობონ ნებისმიერი სახის დაზიანების, ან გარდაცვალების შესახებ, ძალის გამოყენებას რომ მოჰყვა. სამხედრო მოსამსახურეთა მიერ ძალის გამოყენება უფლებამოსილების გადამეტებით, მათი პასუხისმგებლობის საკითხს წამოჭრის შესაბამისი კანონმდებლობით (მუხლი 19).

59. საჭიროების შემთხვევაში, მასობრივი დაუმორჩილებლობისას, დასაშვებია შემდეგი სპეციალური აღჭურვილობის გამოყენება: რეზინის ხელკეტები, ცრემლსადენი გაზი, სინათლისა და ხმის გამომცემი სპეციალური მოწყობილობები, წყლის ჭავლი, ჯავშნიანი სატრანსპორტო საშუალებები და განვრთნილი ძალღეობი (მუხლი 21).

B. სისხლის სამართლის პროცესი

60. 2000 წლის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 39.1.1 და 41.1 მუხლების თანახმად, სისხლის სამართალწარმოება არ უნდა დაიწყოს და, თუ დაწყებულია, უნდა შეწყდეს წინასწარი გამოძიების ეტაპზე, თუ დადგინდა, რომ დანაშაული არ მომხდარა (cinayət hadisəsi olmadıqda).

61. თუ არსებობს საკმარისი საფუძველი საიმისოდ, რომ პირს მიადგა პირდაპირი მორალური, ფიზიკური ან მატერიალური ზიანი სისხლის სამართლით აღწერილი ქმედების შედეგად, ეს პირი უნდა ჩაითვალოს „დანაშაულის მსხვერპლად“ (zərər çəkmiş şəxs) (მუხლი 87.1). თუ სისხლის სამართალწარმოების დაწყებისას პირის „დანაშაულის მსხვერპლად“ აღიარებისთვის საკმარისი საფუძველები არ არსებობს, „დანაშაულის მსხვერპლის“ სტატუსის მინიჭების გადამწყვეტილება უნდა მიიღონ (წინასწარი მოკვლევის სტადიაზე გამოძიებლმა, გამოძიებლმა, პროკურორმა ან სასამართლომ) როგორც კი ამგვარი საფუძველების არსებობა დადგინდება (მუხლი 87.4).

62. „დანაშაულის მსხვერპლს“ აქვს *inter alia* შემდეგი საპროცესო უფლებები: სისხლის სამართლის საქმეს დაურთოს მასალები; წინასწარი გამოძიების ნებისმიერ ეტაპზე მოითხოვოს კერძო გამოძიების სტატუსი; საგამოძიებო ორგანოს

ქმედებები ეჭვქვეშ დააყენოს; დააყენოს შუამდგომლობები; ხელი მიუწვდებოდეს საქმის მასალებსა და ჩანაწერებზე; იყოს ინფორმირებული და მოიპოვოს სისხლის საგამოძიებო ორგანოს საპროცესო გადანყვეტილებათა ასლები (სისხლის სამართალწარმოების შეწყვეტის გადანყვეტილების ჩათვლით); გასაჩივროს საპროცესო ქმედებები ან გადანყვეტილებები და სხვა (მუხლი 87.6). ამისგან განსხვავებით, სამართალწარმოებაში მოწმის სტატუსით მონაწილე პირს ხელი მიუწვდება საქმის იმ მასალებსა და ჩანაწერებზე, რომლებიც მას უკავშირდება (მუხლი 95.6.8).

63. სისხლის სამართალწარმოების მხარეები (აგრეთვე სხვა პირები, რომლებიც სამართალწარმოებაში მონაწილეობენ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით განსაზღვრულ შემთხვევებში) უფლებამოსილი არიან, გასაჩივროს სისხლის სამართლის საქმეებზე საგამოძიებო ორგანოს მიერ მიღებული საპროცესო ქმედებები ან გადანყვეტილებები. წინასწარი მოკვლევის გამომძიებლის ან გამომძიებლის საპროცესო ქმედებები ან გადანყვეტილებები შესაძლოა გასაჩივრდეს ზედამხედველ პროკურორთან, ამ უკანასკნელისა კი იერარქიულად ზემდგომ პროკურორთან (მუხლები 122.2.1 და 122.2.2). სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 449.3 მუხლით განსაზღვრული ზოგიერთი ხასიათის საპროცესო ქმედება ან გადანყვეტილება (მიღებული წინასწარი მოკვლევის გამომძიებლის, გამომძიებლის ან ზედამხედველი პროკურორის მიერ) შესაძლოა გასაჩივრდეს პირდაპირ ზედამხედველ სასამართლოში (მუხლი 122.2.3).

64. სისხლის სამართლის საქმეებზე საგამოძიებო ორგანოს მიერ მიღებულ საპროცესო ქმედებათა ან გადანყვეტილებათა პირდაპირ ზედამხედველ სასამართლოში გასაჩივრება შეუძლიათ შემდეგ პირებს: (1) ბრალდებულს (ეჭვმიტანილს) ან მის წარმომადგენელს, (2) დაზარალებულ მხარეს (დანაშაულის მსხვერპლს) ან მის წარმომადგენელს და (3) სხვა პირებს, რომელთა უფლებებიც დაირღვა სადავო ქმედებით ან გადანყვეტილებით (მუხლი 449.2). სისხლის სამართალწარმოების შეწყვეტის შესახებ გადანყვეტილება შეიძლება გასაჩივრდეს *inter alia* ზედამხედველ სასამართლოში (მუხლი 449.3.5).

65. სისხლის საპროცესო კოდექსის 264-272-ე მუხლები ადგენს პროცედურებს ექსპერტიზის ჩატარების შესახებ. კერძოდ, მუხლი 268.1.4-ის თანახმად, დანაშაულში ბრალდებულ ან ეჭვმიტანილ პირს უფლება აქვს *inter alia* ჩაატაროს „ალტერნატიული ექსპერტიზა“ და მოითხოვოს ამ ექსპერტიზის შედეგების დართვა სისხლის სამართლის საქმეზე.

C. სამოქალაქო სამართალწარმოება

66. 2000 წლის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მუხლი 77.1-ის მიხედვით, სამოქალაქო სამართალწარმოების თითოეულ მხარეს ვალდებულება ეკისრება, მისი მოთხოვნებისა და მიზნების საფუძვლები დაამტკიცოს.

67. სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მუხლი 245.1.4-ის თანახმად, მოსამართლე ვალდებულია, შეაჩეროს სამოქალაქო სამართალწარმოება, თუ შეუძლებელია სარჩელის განხილვა მისთვის ხელშემშლელი სხვა საკონსტიტუციო, სამოქალაქო, სისხლის ან ადმინისტრაციული სამართალწარმოების დასრულებამდე.

68. სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მუხლი 265.4-ის თანახმად, თუ სამართლო სამოქალაქო სარჩელის განხილვისას დანაშაულებრივ ნიშნებს აღმოაჩენს საქმის მხარეების ან მესამე პირთა ქმედებებში, ამის შესახებ სპეციალური დადგენილებით (*xüsusi qərardad*) უნდა მიმართოს საზოგადოებრივ პროკურორს.

III. შესაბამისი საერთაშორისო ანგარიშები და დოკუმენტები

A. გაეროს მიერ მიღებული ძირითადი პრინციპები ძალის გამოყენებასთან დაკავშირებით

69. სამართალდამცველი ორგანოების ქცევის კოდექსის (მიღებულია გაეროს გენერალური ასამბლეის 1979 წლის 17 ნოემბრის 34/169 რეზოლუციით) შესაბამისი ამონარიდები ასე იკითხება:

მუხლი 3

„სამართალდამცველმა ორგანოებმა ძალა უნდა გამოიყენონ მხოლოდ მკაცრი აუცილებლობისას და მათი სამსახურებრივი უფლებამოსილების ფარგლებში“.

მუხლი 5

„დაუშვებელია სამართალდამცველი პირის მიერ წამება ან სხვა სასტიკი, არადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობა ან დასჯა, წაქეზება ან შეწყნარება. ასევე დაუშვებელია, სამართალდამცველმა პირმა მოიხმოს ზემდგომის ბრძანებები ან გამონაკლისი გარემოებები – როგორცაა საომარი მდგომარეობა ან ომის საფრთხე, ეროვნული უშიშროების საფრთხეში ყოფნა, შიდა პოლიტიკური არასტაბილურობა ან სხვა საგანგებო მდგომარეობა – წამების ან სხვა სასტიკი, არადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის ან დასჯის გასამართლებლად.“

70. სამართალდამცველი პირების მიერ ძალისა და ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენების ძირითადი პრინციპების (მიღებულია კუბაში, ჰავანა, 1990 წლის 27 აგვისტოდან 7 სექტემბრამდე, დანაშაულის პრევენციისა და დამნაშავეთა მოპყრობის შესახებ გაეროს მერვე კონგრესის მიერ) შესაბამისი ამონარიდებში ვკითხულობთ:

„... 2. მთავრობებმა და სამართალდამცველმა ორგანოებმა გამოსაყენებელ საშუალებათა შეძლებისდაგვარად ფართო სია უნდა შეიმუშაონ და სამართალდამცველი პირები სხვადასხვა ტიპის იარაღითა და საბრძოლო მასალებით აღჭურვონ, რაც მათ საშუალებას მისცემს, დიფერენცირებულად გამოიყენონ ძალა და ცეცხლსასროლი იარაღი. ამაში მოიაზრება ქმედუნარიანობის შემზღვეველი არალეტალური იარაღის შემუშავება შესაბამის სიტუაციებში გამოსაყენებლად, იმ მიზნით, რომ მაქსიმალურად შეიზღუდოს სიკვდილის ან დაზიანების გამომწვევ საშუალებათა გამოყენება. ამავე მიზნისთვის, სამართალდამცველ ორგანოებს უნდა შეეძლოს, აღჭურვონ ისეთი დამცავი აღჭურვილობით, როგორცაა ფარები, ჩაფხუტები, ტყვიაგაუმტარი ჟილეტები და სატრანსპორტო საშუალებები, რათა ნებისმიერი იარაღის გამოყენების საჭიროება შემცირდეს.“

3. ქმედუნარიანობის შემზღვეველი არალეტალური იარაღის შემუშავება და სამართალდამცველთა აღჭურვა სიფრთხილით უნდა იქნას შესწავლილი, რათა შემცირდეს ნეიტრალურ პირთა საფრთხეში ჩაგდების რისკი; ამგვარი იარაღის გამოყენება სიფრთხილით უნდა გაკონტროლდეს.

4. სამართალდამცველმა პირებმა თავიანთი უფლებამოსილების შესრულებისას მაქსიმალურად უნდა სცადონ, არაძალადობრივ საშუალებებს მიმართონ ძალისა

და ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენებამდე.

5. როცა გარდაუვალია ძალისა და ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენება, სამართალდამცველმა ორგანოებმა:

- (a) ძალისა და იარაღის გამოყენებისას შეზღუდვებს უნდა მიმართონ და იმოქმედონ დანაშაულის სიმძიმის პროპორციულად და კანონიერი მიზნის მისაღწევად;
- (b) უნდა შეამცირონ ზარალი და ზიანი და პატივი უნდა სცენ და გაუფრთხილდნენ ადამიანის სიცოცხლეს;
- (c) უნდა უზრუნველყონ, რომ ყველა დაშავებულ ან დაზარალებულ პირს ადრეულ ეტაპზევე აღმოუჩინონ სამედიცინო და სხვაგვარი დახმარება...

6. როცა დაზიანება ან სიკვდილი გამოიწვია სამართალდამცველთა მიერ ძალისა და ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენებამ, მათ ამის შესახებ სწრაფად უნდა აცნობონ თავიანთ ზემდგომთ, 22-ე პრინციპის შესაბამისად.

7. მთავრობებმა უნდა უზრუნველყონ, რომ სამართალდამცველთა მიერ ძალისა და ცეცხლსასროლი იარაღის უკანონო ან უფლებამოსილების გადამეტებით გამოყენება მათი კანონმდებლობებით ისჯებოდეს როგორც სისხლის სამართლის დანაშაული.

8. დაუშვებელია გამონაკლისი გარემოებების – როგორცაა შიდა პოლიტიკური არასტაბილურობა ან სხვა საგანგებო მდგომარეობა – მოხმობა ამ ძირითადი პრინციპებიდან გადასახვევად. ...

... 22. მთავრობებმა და სამართალდამცველმა ორგანოებმა უნდა შექმნან მე-6 და მე-11 (f) პრინციპებში აღნიშნული ფაქტების ეფექტიანი მოხსენებისა და განხილვის პროცედურები. მთავრობებმა და სამართალდამცველმა ორგანოებმა უნდა უზრუნველყონ, რომ ამ პრინციპების თანახმად მოხსენებულ ფაქტებზე არსებობდეს ეფექტიანი განხილვის პროცესი და, შესაბამის შემთხვევებში, დამოუკიდებელ ადმინისტრაციულ ან საგამოძიებო ორგანოებს შეეძლოთ იურისდიქციის განხორციელება. გარდაცვალების, მძიმე დაზიანების ან სხვა მძიმე შედეგების შემთხვევებში, დაუყოვნებლივ უნდა გაეგზავნოთ დეტალური ანგარიში ადმინისტრაციულ განხილვასა და სასამართლო კონტროლზე პასუხისმგებელ, უფლებამოსილ ორგანოებს.

23. ძალის ან ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენებით დაზარალებულ ადამიანებს ან მათ კანონიერ წარმომადგენლებს ხელი უნდა მიუწვდებოდეთ დამოუკიდებელ პროცესზე, სასამართლო სამართალწარმოების ჩათვლით. ამგვარი ადამიანების დალუპვის შემთხვევებში, ეს დებულება შესაბამისად გავრცელდება მათ შთამომავლებზე.

24. მთავრობებმა და სამართალდამცველმა ორგანოებმა უნდა უზრუნველყონ ზემდგომ პირთა პასუხისგებაში მიცემა, თუ მათ იცოდნენ ან უნდა სცოდნოდათ, რომ მათ დაქვემდებარებაში მყოფმა სამართალდამცველმა პირებმა უკანონოდ გამოიყენეს ან გამოიყენებდნენ ძალას ან ცეცხლსასროლ იარაღს და, მათი უფლებამოსილების ფარგლებში, არანაირი ზომებისთვის არ მიუმართავთ ზემოხსენებულის თავიდან ასაცილებლად, აღსაკვეთად ან შესაბამისი ორგანოსთვის მოსახსენებლად.“

B. საერთაშორისო ორგანოებისა და ადამიანის უფლებათა სფეროს არასამთავრობო ორგანიზაციების ანგარიშები

71. ამონარიდში ევროპის საბჭოს ნევრი სახელმწიფოების მოვალეობათა და ვალდებულებათა დაცვის შესახებ კომიტეტის (მონიტორინგის კომიტეტი) ანგარიშიდან „დემოკრატიული ინსტიტუტების ფუნქციონირება აზერბაიჯანში“, რომელიც შესრულდა თანამომხსენებლების, ბატონი გროსისა და ბატონი მარტინეს კასანის მიერ (2004 წლის 12 იანვარი, დოკ. 10030), ვკითხულობთ:

„D. არჩევნების შემდგომი მოვლენები

34. არჩევნების დღეს, შუადღიდან, უსაფრთხოების ძალები მრავლად იყვნენ მუსავატის შტაბის მიმდებარე ტერიტორიაზე. მუსავატის მომხრეებმა სალამოს პარტიის ოფისის წინ დაიწყეს შეკრება, რომელიც არასანქცირებული იყო, მაგრამ მშვიდობიანი. საარჩევნო უბნების დახურვიდან მალევე მუსავატის მომხრეებმა პარტიის ლიდერები გამარჯვებულად გამოაცხადეს. დაიწყო მცირედი შეხლა-შემოხლა და დემონსტრაცია პოლიციელებმა მსწრაფლ ჩაახშეს. უსაფრთხოების ძალებმა, რომლებიც პარტიის ოფისში შესვლას ცდილობდნენ მისი წარმომადგენლების დასაკავებლად, დემონსტრანტებზე ძალას მიმართეს, რასაც ძალისმიერი ბრძოლა მოჰყვა.

35. მეორე დღეს, როგორც კი გამოქვეყნდა წინასწარი მონაცემები, მუსავატის პარტიამ შედეგები არარეალისტურად და გაყალბებულად გამოაცხადა და მომხრეებს დედაქალაქის ცენტრალურ მოედანზე დემონსტრაციისკენ მოუწოდა. დემონსტრანტებმა პოლიციის მანქანა მოიპარეს და მიმართეს პოლიციელების წინააღმდეგ, რა დროსაც პოლიციელი გარდაიცვალა. შეტაკებაში, რომელიც ამ ინციდენტს მოჰყვა, რამდენიმე ადამიანი – როგორც დემონსტრანტი, ასევე პოლიციელი – მძიმედ დაიჭრა. ზოგიერთი წყაროს ცნობით, შეტაკებისას ოთხი ადამიანი დაიღუპა.“

72. ამონაწერში ევროპაში უსაფრთხოებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაციის, დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებათა ოფისის (OSCE/ODIHR) ანგარიშიდან, რომელიც მომზადდა 2003-2004 წლებში აზერბაიჯანში სასამართლოს მონიტორინგის პროექტის ფარგლებში (2005 წლის 4 თებერვალი), ვკითხულობთ:

„არჩევნების შემდგომ მსწრაფლ, 15 და 16 ოქტომბერს, ბაქოში გაიმართა დემონსტრაციები, რასაც უსაფრთხოების ძალებსა და დემონსტრანტებს შორის ძალისმიერი შეტაკება მოჰყვა.

15 ოქტომბრის სალამოს, პარტია მუსავატის შტაბის წინ, OSCE/ODIHR-ის არჩევნებზე სადამკვირვებლო მისიის წევრებმა ნახეს, როგორ დაესხა თავს პოლიცია ოპოზიციის მომხრეებს. 16 ოქტომბერს ბაქოს ცენტრში აზადლიქის მოედანზე შეიკრიბა რამდენიმე ათასი დემონსტრანტი და ოპოზიციის მხარდამჭერი, რათა გაეპროტესტებინათ, მათი შეფასებით, მოპარული არჩევნები. მოედნისკენ მიმავალ გზაზე თვითმხილველებმა ნახეს, როგორ ვანდალურად აზიანებდნენ დემონსტრანტები შენობებსა და მანქანებს და პოლიციის ძალებს ესროდნენ მეთალის ფირფიტებსა და ქვებს. მოედანზე დემონსტრანტებს სწრაფად შემოართვეს

ალყა პოლიციისა და უსაფრთხოების ძალებმა და განუსაზღვრელად დიდი ძალა იხმარეს ბრბოს დასაშლელად. თვითმხილველთა ცნობით, უსაფრთხოების ძალები დემონსტრანტებს ხელკეტებით სცემდნენ მას შემდეგ, რაც დააკავებდნენ და საფრთხეს აღარ წარმოადგენდნენ, ან როცა მოედნიდან გაქცევას ცდილობდნენ. ვიდეოჩანაწერებზე აღბეჭდილია მტკიცებულებები სამთავრობო ძალების მიერ ძალის გადამეტებისა და გამოყენებული სისასტიკის შესახებ, დემონსტრანტების დასაძლევად.

ძალადობას მოჰყვა დაკავებების ტალღა. თანამდებობის პირთა განცხადებით, დააკავეს პირები, რომლებიც მონაწილეობდნენ ძალადობრივ ქმედებებში ან პასუხისმგებელნი იყვნენ ძალადობის ორგანიზებაზე. ... შინაგან საქმეთა მინისტრმა განაცხადა, რომ ძალისმიერი შეტაკების შემდგომ დააკავეს 600-ზე მეტი ადამიანი. ...

არჩევნებთან დაკავშირებით დაკავებულ პირთა უმრავლესობა მოგვიანებით ბრალდების გარეშე გაათავისუფლეს. ჯამში, არჩევნების შემდგომ შეტაკებასთან დაკავშირებით, სისხლის სამართლებრივი ბრალი წაეყენა 129 ადამიანს, რომელთაგან ამ ანგარიშის მომზადების პერიოდისთვის 125 გასამართლდა. ...

წინამდებარე ანგარიშზე მუშაობისას OSCE/ODIHR-ისთვის ცნობილი არ გამხდარა არც ერთი საქმე, რომელშიც პოლიციელებს ან სხვა თანამდებობის პირებს წაეყენათ ბრალდება სისასტიკის ან დემონსტრანტთა მიმართ ძალის გადამეტებული გამოყენებისთვის.“

73. ამონარიდში ადამიანის უფლებათა ჰელსინკის საერთაშორისო ფედერაციის 2003 წლის ანგარიშიდან ვკითხულობთ:

„15 ოქტომბრის საღამოს და მომდევნო დღეს პოლიციასა (ასევე სამხედროებს) და მომიტინგეებს შორის შეტაკება გადაიზარდა მასობრივ ძალადობრივ კონფრონტაციაში, რადგან ოპოზიცია გაყალბებულ არჩევნებს აპროტესტებდა. პოლიციამ და სამხედროებმა აზადლიქის (თავისუფლების) მოედანს ალყა შემოარტყეს და მომიტინგეების მიმართ გამოიყენეს ცრემლსადენი გაზი, რეზინის ტყვიები, პოლიციის ძალები და ხელკეტები. ისინი მომიტინგეებს სასტიკად სცემდნენ მას შემდეგაც, რაც მიწაზე ეცემოდნენ. დაშავდა ბევრი ადამიანი, მათ შორის, პრესის წარმომადგენლები. ასევე დაშავდა ბევრი პოლიციელიც. წინამდებარე ანგარიშის წერისას გარდაცვლილთა რაოდენობა ჯერ გაურკვეველი იყო. სხვადასხვა წყაროზე დაყრდნობით, გარდაიცვალა 2 ან 4 ადამიანი, დაშავდა ათობით, მათ შორის ხუთი წლის ბავშვი. აზერბაიჯანის ხელისუფლების წარმომადგენლებმა განაცხადეს, რომ მასობრივი დაუმორჩილებლობა ნააქეხეს ოპოზიციის ლიდერებმა, რათა აზერბაიჯანში მომხდარიყო დესტაბილიზაცია, თუმცა, უამრავი ადამიანის ცნობით, პოლიციელთა ქმედებების პროვოცირება არ მომხდარა.“

74. ადამიანის უფლებათა ჰელსინკის საერთაშორისო ფედერაციის 2004 წლის ანგარიშის შესაბამის ამონარიდში ვკითხულობთ:

„16 ოქტომბერს ოპოზიციის აქტივისტებმა უნებართვო მიტინგის გამართვა სცადეს აზადლიქის მოედანზე, ბაქოს ცენტრში. პოლიციელებმა ისინი სცემეს. აქტივისტთაგან ერთ-ერთი, 52 წლის ჰამიგადა ზაჰიდოვი, ცემისას გარდაიცვალა, ასობით ადამიანი დაშავდა. მომიტინგეები პოლიციელებს წინააღმდეგობას ქვების სროლით უწევდნენ, რა დროსაც ათობით პოლიციელი დაშავდა. დაიწყო სისხლის

სამართლებრივი გამოძიებები, თუმცა პოლიციელთა სისასტიკეზე გამოძიება არ ჩატარებულა. მეტიც, შინაგან საქმეთა სამინისტროსა და პროკურატურის ერთობლივ განცხადებაში აღნიშნულია, რომ ოპოზიციას ეკისრება პასუხისმგებლობა მომიტინგის სიკვდილზე.“

75. ამერიკის სახელმწიფო დეპარტამენტის ადამიანის უფლებათა და პრაქტიკის შესახებ 2003 წლის სახელმწიფო ანგარიშის შესაბამის ამონარიდში ვკითხულობთ:

„16 ოქტომბერს ხალხის დიდი რაოდენობა არასანქცირებულ მიტინგზე ბაქოს ცენტრში შეიკრება. დემონსტრაციამ ძალადობრივი სახე მიიღო. მომიტინგეები მუსავატის შტაბიდან აზადლიქის მოედნისაკენ გაემართნენ და გზად უსაფრთხოების ძალების ათობით წარმომადგენელზე ძალა იხმარეს, ანადგურებდნენ მათ სატრანსპორტო საშუალებებს და აზიანებდნენ სამთავრობო შენობებს. როცა ათასობით უსაფრთხოების წარმომადგენელმა მოედანს ალყა შემოარტყა, მომიტინგეებმა მათ შეუტყეს. უსაფრთხოების ძალებმა მომიტინგეებთან გასამკლავებლად გამოიყენეს ცრემლსადენი გაზი და ხელკეტები. ამ დროს ამოუცნობი დემონსტრანტები მოპარული სამხედრო ტანკით პოლიციის რიგებში შეიჭრნენ. უსაფრთხოების ძალებმა ამას ძალის გადამეტებით უპასუხეს, სცემეს ბევრი დემონსტრანტი, ზოგი გონების დაკარგვამდე, სცემდნენ მაშინაც როცა დემონსტრანტები მოედნიდან გაქცევას ცდილობდნენ, ასევე სცემდნენ დაკავებულებსაც. ცემის დროს დაიღუპა ერთი და დაშავდა, სულ ცოტა, 300 ადამიანი.“

76. Human Rights Watch-ის 2003 წლის 17 ოქტომბერს პრესისთვის მიცემული მიმოხილვის (აზერბაიჯანი: არჩევნების შემდგომ შეტაკებები მსხვერპლით და მთავრდა) შესაბამის ამონარიდში იკითხება:

„გუშინ, 02:00 საათზე, ოპოზიციის ათასობით მხარდამჭერი ბაქოს ქუჩებში გამოვიდა. დემონსტრაცია მალე გადაიზარდა ძალადობრივ შეკრებაში, ნაწილობრივ იმის გამო, რომ როგორც კი მომიტინგეებმა შეკრება დაიწყეს, პოლიციისა და სამხედრო ძალებმა მაშინვე ალყა შემოარტყეს. მომიტინგეები შეკრებილ უსაფრთხოების ძალებს გაერიდნენ და აზადლიქის მოედნისაკენ გაემართნენ. გზად, მომიტინგეებმა სასტიკად სცემეს რამდენიმე პოლიციელი და სამხედრო პირი, რომელთა ჰოსპიტალიზაცია გახდა საჭირო. დემონსტრანტებმა ასევე გაანადგურეს პოლიციისა და სამხედრო პირთა რამდენიმე სატრანსპორტო საშუალება და დააზიანეს სამთავრობო შენობები.“

აზადლიქის მოედანზე მომიტინგეთა მისვლიდან ძალიან მალე რამდენიმეათასიანმა მემამოხეთა პოლიციისა და სამხედრო შენაერთმა მოედანს ალყა შემოარტყა. გაუშვეს ცრემლსადენი გაზი, მომიტინგეებს დაუშინეს რეზინის ტყვიები, მიუსიეს პოლიციის ძალები და სცემდნენ ხელკეტებით. იქვე მდებარე ერთ-ერთი სახლის სახურავიდან მოთვალთვალე Human Rights Watch-ის მკვლევარმა დაინახა, პოლიცია და სამხედრო ძალები როგორ იმწყვდევდნენ მომიტინგეებს ალყაში და უმოწყალოდ სცემდნენ. ბევრ დემონსტრანტს მაშინაც სცემდნენ, როცა ისინი მიწაზე ეცემოდნენ. Human Rights Watch-მა დააფიქსირა მთავრობის მომხრე რამდენიმე სამოქალაქო პირიც, რომლებიც უსაფრთხოების ძალებთან ერთად დემონსტრანტების ცემაში მონაწილეობდნენ.

პოლიციამ სიკვდილამდე სცემა, სულ ცოტა, ერთი ადამიანი, 52 წლის ჰამიდავა

ზაჰიდოვი, რომლის ცხედარიც Human Rights Watch-მა ნახა საპროტესტო აქციის შემდეგ. მისი სხეული სულ შავი და ლურჯი სისხლჩაქცევებით იყო დაფარული, თავი კი - გახეთქილი და სისხლში მოსვრილი...

ადგილობრივი საავადმყოფოებისა და სხვა წყაროების მონაცემებით, შეტაკებებისას მძიმედ დაზიანებულთა რიცხვი დღეისთვის დაახლოებით 300-ია. დაჭრილთაგან ბევრს სიარული არ შეეძლო და მოედნიდან გაიყვანეს. Human Rights Watch-მა დაკითხა ათზე მეტი დაჭრილი პირი. ყველას ჩვენებით, მათ ალყა შემოარტყეს მემამბოხეთა პოლიციისა და სამხედრო ძალებმა და უმოწყალოდ სცემეს. ცემისას ბევრმა გონება დაკარგა. ... დაშავებულთა შორის არიან რამდენიმე ათეული პოლიციელი და სამხედრო მოსამსახურე.“

77. Human Rights Watch-ის 2005 წლის მსოფლიო ანგარიშის (2004 წლის მოვლენები, მოკლე მიმოხილვა აზერბაიჯანზე) შესაბამის ამონარიდში ვკითხულობთ:

„არჩევნების შემდგომი სასამართლო პროცესები

ასზე მეტი ოპოზიციური პარტიის წევრი და მხარდამჭერი გასამართლდა არჩევნების შემდგომ ძალადობასთან დაკავშირებული ბრალდებებით. აქედან მხოლოდ 4 ადამიანი გაათავისუფლეს გირაოთი, დანარჩენები კი წინასწარ პატიმრობაში იმყოფებოდნენ 6 თვის განმავლობაში. აზერბაიჯანის სასამართლოებმა გამამტყუნებელი განაჩენი გამოიტანეს ყველა ბრალდებულის მიმართ, 46 ადამიანს თავისუფლების აღკვეთა მიესაჯა 2-დან 6 წლამდე, დანარჩენი კი გაათავისუფლეს 3-დან 5 წლამდე პირობითი მსჯავრის საფუძველზე. 22 ოქტომბერს მძიმე საქმეთა სასამართლომ ოპოზიციის 7 ლიდერს 2,5-დან 5 წლამდე პატიმრობა მიუსაჯა არჩევნების შემდგომ ძალადობის ორგანიზებაში წვლილის გამო.“

სამართალი

1. კონვენციის მე-3 მუხლის სავარაუდო დარღვევა

78. განმცხადებელი ჩიოდა, რომ იგი გახდა პოლიციის სისასტიკის მსხვერპლი, რამაც გამოიწვია მისი ძლიერი ფიზიკური და სულიერი ტანჯვა. ადგილობრივმა ორგანოებმა, საგამოძიებო ორგანოებისა და სასამართლოების ჩათვლით, ვერ შეძლეს ამ ფაქტის ეფექტიანი გამოძიება, რითაც შეძლებდნენ დამნაშავე პოლიციელის იდენტიფიცირებასა და დასჯას, იმის მიუხედავად, რომ მისი ბრალდებები ნათლად იყო განმტკიცებული რამდენიმე მოწმის ჩვენებებით. ამ საჩივრის არსი ხვდება კონვენციის მე-3 მუხლის ფარგლებში, რომელიც გულისხმობს შემდეგს:

„არავინ შეიძლება დაექვემდებაროს წამებას, არაადამიანურ ან ღირსების შემლახველ მოპყრობას ან დასჯას“.

A. დასაშვებობა

1. მხარეთა არგუმენტები

79. მთავრობის მტკიცებით, განმცხადებელს არ ამოუწურავს დაცვის ყველა შიდასამართლებრივი საშუალება.

80. პირველ რიგში, მთავრობა ამტკიცებდა, რომ განმცხადებელს უზენაესი სასამართლოს საბოლოო, 2005 წლის 2 თებერვლის გადაწყვეტილების კანონიერება საკონსტიტუციო სასამართლოში არ გაუსაჩივრებია.

81. მეორე მხრივ, მთავრობამ აღნიშნა, რომ განმცხადებელს არ გაუსაჩივრებია გამომძიებლის 2004 წლის 26 ნოემბრის გადაწყვეტილება სისხლის საპროცესო კოდექსის 122-ე და 449-ე მუხლების შესაბამისად. მთავრობა ამტკიცებდა, რომ განმცხადებელს ეცნობა ამ გადაწყვეტილების შესახებ და, ამ მტკიცების გასამყარებლად, წარმოადგინა გამომძიებლის მიერ ხელმოწერილი, 2004 წლის 26 ნოემბრით დათარიღებული წერილის ასლი, რომლის ადრესატიც იყო განმცხადებელი.

82. განმცხადებელმა განაცხადა, რომ საკონსტიტუციო სარჩელი დამატებითი საშუალება იყო, რომლის ამონაწერაც არ მოეთხოვებოდა სტრასბურგის სასამართლოსთვის მიმართვამდე.

83. განმცხადებელმა დამატებით აღნიშნა, რომ მისთვის არასოდეს უცნობეობით გამომძიებლის მიერ 2004 წლის 26 ნოემბერს მიღებული გადაწყვეტილების შესახებ. იგი ამტკიცებდა, რომ ამ გადაწყვეტილების არსებობა შეიტყო წინამდებარე საქმეზე მთავრობის მიერ სასამართლოსთვის გაგზავნილი წერილობითი მიმოხილვიდან, რომელიც მას სასამართლომ გადმოუგზავნა. მაშასადამე, ის ამ გადაწყვეტილების გასაჩივრებას ვერ შეძლებდა.

2. სასამართლოს შეფასება

84. სასამართლო აღნიშნავს, რომ აუცილებელია დაცვის მხოლოდ ეფექტიანი შიდასამართლებრივი საშუალებების ამონაწერა. მთავრობას, რომელიც ირწმუნებოდა, რომ შიდასამართლებრივი საშუალებები არ ამონაწერულა, ეკისრება პასუხისმგებლობა – სასამართლოს დაუმტკიცოს, რომ დაცვის შიდასამართლებრივი საშუალება შესაბამის დროს ეფექტიანი იყო როგორც თეორიულად, ასევე პრაქტიკაში, ანუ ის ხელმისაწვდომი გახლდათ. ამ საშუალებით შესაძლებელი იყო განმცხადებლის საჩივარზე რეაგირება და მისით სარგებლობისას წარმატების გონივრული პერსპექტივა ისახებოდა. მტკიცების ამ ტვირთის წარმატებით წარმოდგენის შემთხვევაში, უკვე განმცხადებელს ევალეზოდა ეჩვენებინა, რომ მთავრობის მიერ აღნიშნული დაცვის შიდასამართლებრივი საშუალება რეალურად ამონაწერა, ან ეს საშუალება რაიმე მიზეზის გამო საქმის კონკრეტულ გარემოებებში არაადეკვატური ან არაეფექტური იყო, ან არსებობდა განსაკუთრებული გარემოებები, რაც მას ამ საშუალების გამოყენების მოთხოვნისგან ათავისუფლებდა (იხ. საქმე *Akdivar and Others v. Turkey*, 1996 წლის 16 სექტემბერი, § 68, *Reports of Judgments and Decisions* 1996 IV).

85. მეტიც, დაცვის შიდასამართლებრივ საშუალებათა ამონაწერის მოთხოვნა მოქნილად უნდა იქნას გამოყენებული, ყოველგვარი გადაჭარბებული ფორმალის გარეშე. ეს ნესი არც აბსოლუტურია და არც ავტომატურად გამოიყენება. ამ საკითხზე მსჯელობისას აუცილებელია არა მხოლოდ იმის გათვალისწინ-

ნება, რომ შესაბამისი სახელმწიფოს სამართლებრივ სისტემაში შიდასამართლებრივი საშუალებები ფორმალურად არსებობს, არამედ ასევე ამ სახელმწიფოში ზოგადი სამართლებრივი და პოლიტიკური კონტექსტისაც, ისევე როგორც განსახილველი საქმის კონკრეტული გარემოებებისა. ეს იმას ნიშნავს, რომ *inter alia* სასამართლომ უნდა იმსჯელოს – საქმის ყველა გარემოების გათვალისწინებით – განმცხადებელმა გააკეთა თუ არა ყველაფერი, რაც მას მოეთხოვებოდა დაცვის არსებული შიდასამართლებრივი საშუალებების ამოსაწურად (იხ. *Melnik v. Ukraine*, № 72286/01, § 67, 2006 წლის 28 მარტი, და *Hummatov v. Azerbaijan*, № 9852/03 და 13413/04, § 91, 2007 წლის 29 ნოემბერი).

86. რაც შეეხება იმ საკითხს, რომ განმცხადებელს საკონსტიტუციო სასამართლოსათვის სარჩელით არ მიუმართავს, სასამართლო იმეორებს მის ადრინდელ დასკვნას – ამგვარი სარჩელი არ ითვლება დაცვის შიდასამართლებრივ საშუალებად, რომლის ამონურვაც განმცხადებელს მოეთხოვება სტრასბურგის სასამართლოსთვის მიმართვამდე. საკონსტიტუციო სასამართლო ადეკვატურად ხელმისაწვდომი არ არის, რადგან საკონსტიტუციო სასამართლოში ინდივიდუალური პეტიციის შესატანად პირებს მოეთხოვებათ ეროვნულ დონეზე სხვა სამართლებრივი საშუალების გამოყენება (უზენაესი სასამართლოს პლენუმზე დამატებითი საკასაციო პროცედურა), რომელიც კონვენციის 35-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის შინაარსით, არაეფექტურია (იხ. *Ismayilov v. Azerbaijan*, № 4439/04, §§ 39-40, 2008 წლის 17 იანვარი). სასამართლო მიზეზს ვერ პოულობს, რომ მის ადრინდელ დასკვნას გადაუხვიოს და, შესაბამისად, მთავრობის არგუმენტაციის ამ ნაწილს არ ეთანხმება.

87. რაც შეეხება საკითხს, რომ განმცხადებელმა არ გაასაჩივრა გამოძიების გადანყვეტილება, რომელიც ეხებოდა სისხლის სამართლის გამოძიების შეწყვეტას სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 122-ე და 449-ე მუხლების შესაბამისად, სასამართლო მიიჩნევს, რომ მთავრობის არგუმენტაციის ეს ნაწილი წარმოშობს კითხვებს სისხლის სამართლის გამოძიების ეფექტიანობის შესახებ, ეს კი უშუალოდ უკავშირდება სარჩელის არსებით განხილვას. ამგვარად, სასამართლო მიიჩნევს, რომ ეს საკითხები უნდა დაჯგუფდეს არსებითი განხილვისას და მასზე მსჯელობა იქნება ქვემოთ, კონვენციის ძირითად დებულებაზე საუბრისას.

88. სასამართლო დამატებით აღნიშნავს, რომ წინამდებარე განაცხადი არ არის აშკარად დაუსაბუთებელი კონვენციის 35-ე მუხლის მე-3 პუნქტის მნიშვნელობით. განაცხადი არ შეიძლება დაუშვებლად გამოცხადდეს რაიმე სხვა საფუძვლით. შესაბამისად, იგი ცხადდება არსებით განხილვაზე დასაშვებად.

B. საქმის არსებითი მხარეები

1. მხარეთა არგუმენტები

89. მთავრობა სადავოს არ ხდოდა საკითხს, რომ განმცხადებელი დაშავდა, მაგრამ აცხადებდა, რომ მას არააადამიანურად არ მოჰყრობიან. მთავრობა იშველიებდა შიდასამართლებრივი გამოძიების დასკვნებს, რომელთა თანახმად, ვერ დგინდებოდა, რომ განმცხადებელმა დაზიანებები მიიღო პოლიციელის ქმედების შედეგად.

90. მთავრობა ამტკიცებდა, რომ განმცხადებელმა ვერ შეძლო მისი ბრალდებე-

ბის დასაბუთება. კერძოდ, მას არ შეეძლო იმ პოლიციელის ამოცნობა, ვინც სცემა. მის სისხლის სამართლის საქმეზე გამოძიებლის მიერ დაკითხვისას განმცხადებელმა აღნიშნა, რომ არ იცოდა ირგვლივ იყვნენ თუ არა თვითმხილველები.

91. თუმცა, შემდგომ, ეროვნული სასამართლოების მიერ მისი სამოქალაქო სარჩელის განხილვისას, მან „უცებ“ შეძლო ორი მონმის წარმოდგენა (A.A. და G.G.), რომლებიც მთელ ინციდენტს შეესწრნენ. მთავრობის არგუმენტაციით, შეუთავსებლობა იყო მონმების, A.A. და G.G.-ს ჩვენებებში, ასევე, ფაქტებზე განმცხადებლის ვერსიასა და მათ ჩვენებებს შორის. კერძოდ, განმცხადებლისა და ორი მონმის ჩვენებები განსხვავდებოდა იმ ნაწილში, თუ რა მოხდა განმცხადებლისთვის პოლიციელის პირველი სავარაუდო დარტყმის შემდეგ და როგორ მიაცილეს დაზარალებული აფთიაქამდე. თუკი ზოგიერთი ჩვენების თანახმად, განმცხადებელმა პოლიციელის მიერ ხელკეტის მეორე მოქნევა თვითონ აიცილა, სხვების ვერსიით მას, სავარაუდოდ, სხვა პოლიციელებმა უთხრეს, რომ მეორედ დარტყმისგან თავი შეეკავებინა. ასევე განსხვავდებოდა ჩვენებები იმ ნაწილშიც, თუ ვინ მიაცილა დაზარალებული აფთიაქამდე, „მოხუცმა კაცმა“ თუ ადამიანთა ჯგუფმა, რომელთა შორისაც A.A. და G.G.-ც იყვნენ. ამგვარად, მთავრობა ამტკიცებდა, რომ განმცხადებლისათვის სასარგებლო მონმეთა მტკიცებულებები არასანდო იყო და ასეთივე გახლდათ დასკვნაც ეროვნული სასამართლოებისა, რომლებიც „მტკიცებულებათა შესასწავლად უკეთეს პირობებში იმყოფებოდნენ“. მთავრობამ ასევე აღნიშნა, რომ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მუხლი 77.1-ის თანახმად, სამოქალაქო სარჩელის საფუძველთა მტკიცების ტვირთი განმცხადებელს ეკისრებოდა, რაც მან ვერ შეძლო.

92. მთავრობამ ასევე აღნიშნა, რომ ეროვნულ დონეზე ჩატარდა ეფექტიანი სისხლის სამართლის გამოძიება და მთავარმა პროკურატურამ ყველა საჭირო ღონისძიებას მიმართა განმცხადებლის ბრალდებათა გამოსაძიებლად. გამოძიებელმა დაკითხა ყველა „შესაძლო მონმე“, იმ პოლიციელების ჩათვლით, რომლებიც 2003 წლის 16 ოქტომბერს აზადლიქის მოედანზე „უფლებამოსილებას ასრულებდნენ“. ასევე დაიკითხნენ იმ აფთიაქის თანამშრომლები, სადაც, სავარაუდოდ, განმცხადებელი მიიყვანეს ინციდენტის შემდეგ. ზემოაღნიშნულ მონმეთა ჩვენებების თანახმად, არც ერთ მათგანს განმცხადებელი არ დაუწახავს.

93. მეტიც, გამოძიებელმა ორი სამედიცინო ექსპერტიზა დანიშნა განმცხადებლის საქმეზე. ექსპერტიზების შესახებ განმცხადებელს დროულად აცნობეს და იგი ორივეს პირადად ესწრებოდა. სამედიცინო ექსპერტებმა დაასკვნეს, რომ დაზიანებები განმცხადებლის სახეზე ვერ იქნებოდა მიყენებული ხელკეტით. განმცხადებელს შეეძლო სახელმწიფო სამედიცინო ექსპერტების დასკვნები სადავო გაეხადა „ალტერნატიული ექსპერტიზის“ მოთხოვნით – სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მუხლი 268.1.4 შესაბამისად – რაც მას არ გაუკეთებია.

94. მთავრობის დასკვნით, გამოძიების შეწყვეტა სწორი ნაბიჯი იყო, რადგან ვერ დამტკიცდა, რომ მოხდა სისხლის სამართლის დანაშაული. იმავე მიზეზით, განმცხადებელი „დანაშაულის მსხვერპლად“ არ ცნეს გამოძიების პროცესში.

95. განმცხადებლის მტკიცებით, იგი გახდა პოლიციის სისასტიკის მსხვერპლი, რაც მის მიერ პროვოცირებული არ ყოფილა. ხელკეტით ცემა უტოლდებოდა კონვენციის მე-3 მუხლით გათვალისწინებულ არაადამიანურ და დამამცირებელ მოპყრობას. მან დამატებით აღნიშნა, რომ ადგილობრივმა ორგანოებმა ვერ შეძლეს სწრაფი, ყოვლისმომცველი და ეფექტიანი ოფიციალური გამოძიება, რითაც შესაძლებელი გახდებოდა დამნაშავე პოლიციელების ინდენტიფიცირება და დასჯა.

96. განმცხადებელმა წარმოადგინა სამი მოწმის (A.A. G.G. და I.G.) განცხადებები, რომლებშიც ისინი იმეორებდნენ ეროვნული სამართალწარმოებისას მიცემულ ჩვენებებს, სრულად თანმხვედრი რომ იყო განმცხადებლის ვერსიისა ინციდენტთან დაკავშირებით (იხ. ზემოთ პუნქტები 50-52). განმცხადებელმა უარყო, რომ ამ მოწმეთა ჩვენებები წინააღმდეგობრივი გახლდათ. პირიქით, საგამოძიებო ორგანოებმა არ დაკითხეს შესაბამისი მოწმეები და არსებითად არ უცდიათ მასზე მოძალადე პოლიციის ოფიცრის იდენტიფიკაცია. მეტიც, განმცხადებელმა განაცხადა, რომ მთავრობის მიერ დანიშნული სამედიცინო ექსპერტიზების დასკვნები თვალთ არ უნახავს სასამართლოში წინამდებარე სამართალწარმოების დაწყებამდე. მან აღნიშნა, რომ გამოძიებაში ეფექტიანად მონაწილეობას ვერ ახერხებდა და მიუხედავად მისი არაერთი მცდელობისა, წინასწარი გამოძიების შემდეგ პირისპირ შეხვედროდა გამოძიებელს, ამის საშუალება არ მიეცა. როგორც ზემოთ აღინიშნა, განმცხადებელი ირწმუნებოდა, რომ სასამართლოში სამართალწარმოების დაწყებამდე მისთვის არასოდეს უცნობებია 2004 წლის 26 ნოემბრის გადაწყვეტილების შესახებ, რომელიც მის საქმეზე სისხლის სამართლის გამოძიების შეწყვეტას გულისხმობდა. განმცხადებელმა მთავრობის მიერ სასამართლოსთვის მიწოდებული გადაწყვეტილების ასლის ავთენტიკურობა სადავო გახადა.

2. სასამართლოს შეფასება

(a) ზოგადი პრინციპები

(i) მე-3 მუხლის შინაარსობრივი მხარე

97. როგორც არაერთხელ აღნიშნულა სასამართლოს მიერ, მე-3 მუხლით დაცულია დემოკრატიულ საზოგადოებათა ერთ-ერთი ყველაზე მთავარი ღირებულება. კონვენცია აბსოლუტურად კრძალავს წამებას, არაადამიანურ და დამამცირებელ მოპყრობასა და დასჯას ისეთ მძიმე გარემოებებშიც კი, როგორიცაა ბრძოლა ტერორიზმისა და ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ. კონვენციის უმეტესი არსებითი მუხლებისა და 1-ლი და მე-4 ოქმებისგან განსხვავებით, მე-3 მუხლზე არ მოქმედებს გამონაკლისები და დაუშვებელია მისი დებულებიდან გადახვევა – მე-15 მუხლის მე-2 პუნქტის თანახმად – თუნდაც საგანგებო მდგომარეობისას, როცა საფრთხეშია ერის სიცოცხლე (იხ. *Selmouni v. France* [GC], №. 25803/94, § 95, ECHR 1999 V, და *Assenov and Others v. Bulgaria*, 28 ოქტომბერი, 1998, § 93, Reports 1998 VIII).

98. არასათანადო მოპყრობა მე-3 მუხლის ფარგლებში ხვდება, თუ იგი აღწევს სისასტიკის მინიმალურ ზღვარს. ამ მინიმალური ზღვრის შეფასება დამოკიდებულია საქმის ყველა გარემოებაზე, როგორიცაა მოპყრობის ხანგრძლივობა, მისი ფიზიკური და სულიერი ზემოქმედება და, ზოგიერთ საქმეებში, მსხვერპლის სქესი, ასაკი და ჯანმრთელობა (იხ. *Ireland v. the United Kingdom*, 18 იანვარი 1978, § 162, Series A № 25; *Kudja v. Poland* [GC], № 30210/96, § 91, ECHR 2000-XI; და *Peers v. Greece*, № 28524/95, § 67, ECHR 2001-III). სასამართლომ მოპყრობა „არაადამიანურად“ მიიჩნია, რადგან *inter alia* იგი იყო წინასწარ დაგეგმილი, შეუწყვეტლად გრძელდებოდა რამდენიმე საათის განმავლობაში და გამოიწვია სხეულის დაზიანება ან ძლიერი ფიზიკური თუ სულიერი ტანჯვა. მოპყრობა, რომელიც მსხვერპლში შიშის გრძნობას, სულიერ ტანჯვასა და არასრულფასოვნების განცდას

ინვევდა – რაც ამცირებდა და აკნინებდა მას – ჩაითვალა „დამამცირებლად“ (იხ. *Kudła*, ციტირებულია ზემოთ, § 92).

99. სასამართლო სენსიტიურია მისი ფუნქციის სუბსიდიური ბუნებისადმი და აცნობიერებს, რომ ძალიან ფრთხილი უნდა იყოს პირველი ინსტანციის ტრიბუნალის ფუნქციის შეთავსებისას, როცა ცალკეული საქმეების გარემოებები ამის საშუალებას იძლევა (იხ. მაგალითად, *McKerr v. the United Kingdom (dec.)*, № 28883/95, 4 აპრილი, 2000). თუმცა, როცა ბრალდებები კონვენციის მე-3 მუხლის ფარგლებში ხვდება, სასამართლომ განსაკუთრებული გულმოდგინებით უნდა შეისწავლოს საქმე, თუნდაც ადგილობრივ დონეზე კონკრეტული ღონისძიებები იყოს მიღებული და გამოძიება – ჩატარებული (იხ. *mutatis mutandis*, *Ribitsch v. Austria*, 4 დეკემბერი 1995, § 32, Series A № 336, და *Avşar v. Turkey*, № 25657/94, §§ 283-84, ECHR 2001 VII (ამონარიდები)).

(ii) მე-3 მუხლის პროცესუალური მხარე

100. როდესაც პირი ჩივის, რომ იგი პოლიციელის სერიოზული არასათანადო მოპყრობის მსხვერპლი გახდა მე-3 მუხლის დარღვევით, ეს უკანასკნელი, სახელმწიფოს მიერ კონვენციის 1-ლი მუხლით ნაკისრ ზოგად ვალდებულებასთან ერთობლიობაში – „თავიანთი იურისდიქციის ფარგლებში ყველასათვის უზრუნველყონ ამ კონვენციაში ...განსაზღვრული უფლებები და თავისუფლებები“ – მოითხოვს ეფექტიან სახელმწიფო გამოძიებას. ამ გამოძიებით შესაძლებელი უნდა გახდეს დამნაშავეთა გამოვლენა და დასჯა. სხვა შემთხვევაში, წამების და არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობისა და დასჯის ზოგადი სამართლებრივი აკრძალვა, მისი ფუნდამენტური მნიშვნელობის მიუხედავად, პრაქტიკაში არაეფექტიანი იქნება და, ზოგ შემთხვევაში, სახელმწიფო მოხელეებს შესაძლებლობას მისცემს, რომ ფაქტობრივი დაუსჯელობით, მის კონტროლქვეშ მყოფ პირთა უფლებები დაარღვიონ (იხ. *Assenov and Others*, ციტირებულია ზემოთ, § 102, და *Labita v. Italy [GC]*, № 26772/95, § 131, ECHR 2000 IV).

101. არასათანადო მოპყრობის სერიოზულ ბრალდებებზე უნდა ჩატარდეს გულმოდგინე გამოძიება. ეს იმას ნიშნავს, რომ ხელისუფლების ორგანოები ყოველთვის სრულად უნდა ეცადონ, გამოარკვიონ, თუ რა მოხდა, და არ უნდა დაეყრდნონ ნაუცბათევე და დაუსაბუთებელ დასკვნებს გამოძიების შეწყვეტისას ან თავიანთ გადანყვეტილებათა დასასაბუთებლად (იხ. *Assenov and Others*, ციტირებულია ზემოთ, § 103 et seq.). ხელისუფლების ორგანოებმა მათ ხელთ არსებული ყველა გონივრული ნაბიჯი უნდა გადადგან ინციდენტთან დაკავშირებული მტკიცებულების მოსაპოვებლად, *inter alia* თვითმხილველთა ჩვენებებისა და სამედიცინო მტკიცებულებების ჩათვლით (იხ. *Tanrikulu v. Turkey [GC]*, № 23763/94, ECHR 1999-IV, § 104 et seq. და *Gül v. Turkey*, № 22676/93, § 89, 14 დეკემბერი 2000). გამოძიებისას ნებისმიერი უზუსტობა – რაც აკნინებს ხელისუფლების ორგანოთა შესაძლებლობას, დაადგინონ ზიანის მიზეზი ან გამოავლინონ დამნაშავეები – ამ სტანდარტის დარღვევის საფრთხეს ქმნის.

(b) ამ პრინციპების გამოყენება წინამდებარე საქმეში

102. სასამართლო აღნიშნავს, რომ განმცხადებელმა 2003 წლის 16 ოქტომბერს მარჯვენა თვალსა და ქუთუთოზე მძიმე დაზიანებები მიიღო. საქმეში არსებუ-

ლი მასალები საკმარისია იმის დასადგენად, რომ განმცხადებელი აზადლიქის მოედანზე იმყოფებოდა იმ დღეს, არასანქცირებული დემონსტრაციის მიმდინარეობისას, როცა ის ამბოხებაში გადაიზარდა და შეტაკება მოხდა სამართალდამცველ ორგანოებსა და მომიტინგეებს შორის. ამ დასკვნას ამყარებს განმცხადებლის ჩვენებები, მისი 2003 წლის 16 ოქტომბრის სამედიცინო ისტორია და მოწმეთა ჩვენებები (იხ. ზემოთ პუნქტი 108). ამ ფაქტს სადავოს არც მთავრობა და ადგილობრივი ორგანოები ხდიან, რომლებსაც არასოდეს დაუყენებიათ ეჭვქვეშ 2003 წლის 16 ოქტომბერს განმცხადებლის აზადლიქის მოედანზე ყოფნის ფაქტი.

103. მეტიც, წინამდებარე საქმეში მხარეები არ დავობენ იმაზე, რომ ხელისუფლების ორგანოებმა ძალას მიმართეს, გამოიყენეს ხელკეტები, ცრემლსადენი გაზი და სხვა საშუალებები მომიტინგეთა დაშლისა და არეულობის აღმოფხვრის მიზნით. ასევე უდავოა ფაქტი, რომ ამ მოვლენებისას რამდენიმე მომიტინგე და სამართალდამცველი პირი დაშავდა. თუმცა, რაც შეეხება განმცხადებელს, მთავრობა სადავოს ხდის ფაქტს, რომ მისი დაზიანება ამგვარმა ძალის გამოყენებამ გამოიწვია.

104. შესაბამისად, აუცილებელია დადგინდეს, არიან თუ არა ხელისუფლების ორგანოები პასუხისმგებელი განმცხადებლის ტრავმაზე, და თუ ასეა, მის მიმართ არასათანადო მოპყრობა ხვდება თუ არა კონვენციის მე-3 მუხლის ფარგლებში. სასამართლო, წინამდებარე საქმესთან დაკავშირებით, პირველ რიგში, მტკიცების სტანდარტს გაითვალისწინებს.

(i) მტკიცების ტვირთის გადანაწილება

105. სასამართლო ხაზს უსვამს, რომ არასათანადო მოპყრობასთან დაკავშირებული ბრალდებები უნდა მყარდებოდეს შესაბამისი მტკიცებულებით. ამ მტკიცებულების შეფასებისას სასამართლო ზოგადად მიმართავს „გონივრულ ეჭვს მიღმა“ მტკიცების სტანდარტს. თუმცა, ასეთი მტკიცება შესაძლოა დაეფუძნოს საკმარისად მყარ, ნათელ და თანხვედრ დასკვნებს ან მსგავს მყარ, ფაქტობრივ პრეზუმფციებს (იხ. *Ireland v. the United Kingdom*, ციტირებულია ზემოთ, § 161).

106. სასამართლო აღნიშნავს, რომ განმცხადებელი 2003 წლის 16 ოქტომბრის მოვლენებისას ან მას შემდეგ არ დაუკავებიათ. შესაბამისად, წინამდებარე საქმის გარემოებები განსხვავდება იმ საქმეთაგან, რომლებშიც პირებს დაზიანებები მიადგათ დაკავების იზოლაციორებში ან სხვაგვარად, პოლიციის დაქვემდებარებაში ყოფნისას. ასეთ საქმეებში მტკიცების ტვირთი უცილობლად სახელმწიფო ორგანოებს ეკისრებათ. მათ უნდა წარმოადგინონ საკმარისი და დამაჯერებელი ახსნა-განმარტება, თუ რა გახდა დაზიანებების მიზეზი (იხ. სხვა საქმეებთან ერთად, საქმეები *Selmouni v. France* [GC], № 25803/94, § 87, ECHR 1999 V; *Salman v. Turkey* [GC], № 21986/93, § 100, ECHR 2000 VII; *Pruneanu v. Moldova*, № 6888/03, § 44, 16 იანვარი 2007; და *Mammadov v. Azerbaijan*, № 34445/04, § 60, 11 იანვარი 2007).

107. მეტიც, წინამდებარე საქმე ასევე უნდა განვასხვაოთ იმ საქმეთაგან, რომლებშიც არავინ დავობდა ფაქტზე, რომ განმცხადებლებმა დაზიანებები სახელმწიფო მოხელეთა მიერ ძალის გამოყენების შედეგად მიიღეს კონკრეტული უსაფრთხოების ძალების ოპერაციისას. ამ უსაფრთხოების ოპერაციათა მსხვერპლნი იყვნენ ხოლმე ან პირები, რომლებიც დაკავებისას შესაბამის ძალებს წინააღმდეგობას უწევდნენ, ან მუამბოხე პატიმრები, ან არასანქცირებული მიტინგის მონაწილეები. ასეთ საქმეებზე სასამართლომ დაადგინა, რომ მთავრობას ეკისრებოდა მტკიცების ტვირთი – ეჩვენებინა, რომ ძალა გადამეტებით არ გამოყე-

ნებულა (იხ. მაგალითად, *Zelilof v. Greece*, № 17060/03, §§ 46-47, 24 მაისი 2007; *Kurnaz and Others v. Turkey*, № 36672/97, §§ 53-55, 24 ივლისი 2007; *Vladimir Romanov v. Russia*, № 41461/02, §§ 60-61, 24 ივლისი 2008; *Saya and Others v. Turkey*, № 4327/02, § 20, 7 ოქტომბერი 2008; *Balçık and Others v. Turkey*, № 25/02, §§ 30-31, 29 ნოემბერი 2007; და *Matko v. Slovenia*, № 43393/98, §§ 101 104, 2 ნოემბერი 2006). წინამდებარე საქმეში თვით ის ფაქტი, რომ განმცხადებელს დაზიანებები პოლიციელის მიერ ძალის გამოყენების შედეგად მიაღდა, დავის საგანია (განსხვავებით საქმისაგან *Stoica v. Romania*, № 42722/02, §§ 48 და 66, 4 მარტი 2008).

108. თუმცა, სასამართლო მიიჩნევს, რომ განმცხადებელმა საკმარისად ძლიერი მტკიცებულებების შეგროვება შეძლო შემთხვევის მისეული ვერსიის გასამყარებლად და საფუძველი ჩაუყარა *prima facie* საქმეს პოლიციელთა მხრიდან არასათანადო მოპყრობასთან დაკავშირებით. კერძოდ, მისი 2003 წლის 16 და 17 ოქტომბრის სამედიცინო ჩანაწერები ამყარებენ განმცხადებლის მონათხრობს, რომ 2003 წლის 16 ოქტომბრის ღამეს, აზადლიქის მოედანზე არეულობისას, იგი დაზიანდა. მან ასევე შეძლო ორი მოწმის მტკიცებულების მოპოვება, რომლებიც სრულად იმეორებდნენ მისი ბრალდების შინაარსს, რომ განმცხადებელმა დაზიანება პოლიციის მიერ ხელკეტის ჩარტყმის შედეგად მიიღო (იხ. პუნქტები 51-52 ზემოთ); ასევე მოიპოვა სხვა განცხადებაც, რომელიც არაპირდაპირ განამტკიცებდა მის ბრალდებას და თანმხვედრი იყო შემთხვევის მისეული ვერსიისა (იხ. ზემოთ პუნქტი 50). სასამართლო არ იზიარებს მთავრობის არგუმენტს, რომ მოწმეების, A.A.-სა და G.G.-ს ჩვენებები ურთიერთგამომრიცხავი იყო და, ასევე, არ ემთხვეოდა განმცხადებლის ჩვენებას. კონკრეტულად, ამ ორივე მოწმემ ნათლად და რამდენჯერმე აღნიშნა, რომ დაინახეს, როგორ ჩაარტყა პოლიციის ოფიცერმა განმცხადებელს სახეში ხელკეტი. ამ მიმართულებით, სასამართლო მოწმეთა ჩვენებებში ვერანაირ არსებით განსხვავებას ან შეუთავსებლობას ვერ ხედავს განმცხადებლის ბრალდების ძირითად არსთან – კერძოდ, იმ ასპექტში, რომ დაზიანება მას მიაღდა პოლიციელის მიერ ჩარტყმის შედეგად. მიუხედავად იმისა, რომ მოწმეთა მონაცემები მცირედი განსხვავებებია იმ ნაწილში, რომელიც ეხება ხელკეტის სავარაუდო ჩარტყმის შემდგომ მოვლენებს, მათი მონათხრობები ურთიერთგამომრიცხავი არ არის და, ამგვარად, იმდენად უმნიშვნელოა, რომ ჩვენებების სანდოობას ეჭვქვეშ ვერ აყენებს. ამგვარად, ამან არ უნდა იმოქმედოს მტკიცებულებთა შეფასებაზე. იმ ფაქტის გათვალისწინებით, რომ ეს მოწმეები ეროვნული ორგანოების წინაშე დაიკითხნენ ინციდენტიდან რამდენიმე თვის შემდეგ, სასამართლო აღნიშნავს, რომ დროის გასვლა გარდაუვალ გავლენას ახდენს მოწმის შესაძლებლობებზე, ფაქტები გაიხსენოს დეტალურად და სრული სიზუსტით (საქმესთან *İpek v. Turkey*, №. 25760/94, § 116, ECHR 2004 II შედარებით (ამონარიდები)). ნებისმიერ შემთხვევაში, ამ მოწმეთა დამოუკიდებლობა და სანდოობა არასოდეს დამდგარა კითხვის ნიშნის ქვეშ ეროვნულ დონეზე და არ დადგენილა, რომ რომელიმე მათგანი ცრუობდა სასამართლოს წინაშე (იხ. ასევე ქვემოთ პუნქტი 122). ამგვარ გარემოებებში, სასამართლო ამ მოწმეთა ჩვენებების დაუშვებლობის მიზეზს ვერ პოულობს.

109. მეტიც, წინამდებარე საქმის გარემოებებში განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს ფაქტს, რომ განმცხადებელმა დაზიანება მიიღო იმ ტერიტორიაზე, სადაც სამართალდამცველი ორგანოები ოპერაციას ატარებდნენ და, მასობრივი დაუმორჩილებლობის აღკვეთის მიზნით, ძალას მიმართეს. ამასთან დაკავშირებით, სასამართლო აღნიშნავს, რომ კონვენციის მე-3 მუხლი ძალის გამოყენებას

არ კრძალავს კარგად განსაზღვრულ კონკრეტულ გარემოებებში. თუმცა, ძალის ასეთი გამოყენება არ უნდა იყოს გარდაუვალი და გადამეტებული (იხ. Kurnaz and Others, ციტირებულია ზემოთ, § 52, და Ivan Vasilev v. Bulgaria, № 48130/99, § 63, 12 აპრილი 2007). ფიზიკური ძალის გამოყენება, რაც მკაცრად აუცილებელი არ იყო თვით ამ პირის საქციელიდან გამომდინარე, ამცირებს ადამიანის ღირსებას და კონვენციის მე-3 მუხლით გარანტირებული უფლების დარღვევაა.

110. საქმეში არსებულ მასალებსა და საჯარო წყაროებზე დაყრდნობით – რომლებიც აღწერენ 2003 წლის 16 ოქტომბერის მოვლენებს (იხ. ზემოთ პუნქტები 71-77) – სასამართლო აღნიშნავს, რომ პირველ რიგში, მის ხელთ არსებული ინფორმაცია მწირია და საჭიროებს დამატებით დეტალებს, რის გამოც რთულია მოვლენათა ზუსტი და დეტალური მიმდინარეობის სურათის შექმნა. თუმცა, შესაძლებელია ზოგიერთი ფაქტის იმ დონემდე დადგენა, რაც საკმარისია წინამდებარე საქმის გასაანალიზებლად. კერძოდ, რამდენიმე მომიტინგემ წამდვილად ვანდალურად დააზიანა საზოგადოებრივი და კერძო საკუთრება და იმ ტერიტორიაზე მანამდე განლაგებულ პოლიციელებს თავს დაესხა. სასამართლო აღიარებს, რომ ასეთი საქციელი სწრაფად შეიძლება გადაიზარდოს ამბოხებაში, რომელიც საჭიროებს უსაფრთხოების ძალების ჩარევას. თუმცა, ასევე ფაქტია, რომ ნაწილი მომიტინგეებისა აგრესიულ ქმედებებში არ მონაწილეობდა და სახელმწიფო ძალებს არ დაპირისპირებია, მათ არ მიუმართავთ არანაირი ძალადობისთვის. ეს უკანასკნელი დასკვნა მტკიცდება ანგარიშებით, რომელთა თანახმად, სავარაუდოდ ათასობით მომიტინგეთაგან, დაახლოებით 600 დააკავეს და 125-ს წარედგინა ძალადობასთან დაკავშირებული სისხლის სამართლის ბრალდება (იხ. ზემოთ პუნქტები 72 და 76-77).

111. ასევე დგინდება, რომ ძალოვნებმა დამატებითი ძალები მოიხმეს და მომიტინგეებს საშუალება მისცეს, აზადლიქის მოედანზე შეკრებილიყვნენ, ვიდრე მათ ალყას შემოარტყამდნენ და არეულობის აღმოსაფხვრელად ოპერაციას დაიწყებდნენ. ამგვარად, როცა ხელისუფლების ორგანოებმა ძალას მიმართეს, მათი ოპერაცია შემოფარგლული იყო ქალაქის მცირე ტერიტორიით. სასამართლო ასევე ითვალისწინებს, რომ ოპერაციაში ჩართულნი იყვნენ არა მხოლოდ მეამბოხეთა პოლიციის თანამშრომლები, არამედ სამხედრო ძალებიც. ყველა მათგანი სრულად იყო აღჭურვილი ჩაფხუტებით, ფარებით, ხელკეტებითა და სხვა სპეციალური აღჭურვილობით. ხელისუფლების ორგანოებმა ძალების დიდი რაოდენობით გადმოსხმა (ათასობითაც კი, როგორც აღნიშნულია რამდენიმე ანგარიშში) შეძლეს უმოკლეს დროში. სასამართლო მიიჩნევს, რომ ხელისუფლების ორგანოთა უნარი – ამ მასშტაბით ჩარეულიყვნენ დემონსტრაციაში – რაღაც ხარისხით წინასწარ მომზადებას საჭიროებდა. მეტიც, იმ ფაქტის გათვალისწინებით, რომ რამდენიმე მიტინგი და მომიტინგეებსა და პოლიციას შორის დაპირისპირება დაიწყო უკვე 16 ოქტომბრის მოვლენების წინა ღამეს, ხელისუფლების ორგანოებს უნდა გამოეჩინათ სიფრთხილე მოსალოდნელ გართულებებსა და ძალადობის შესაძლო ესკალაციასთან დაკავშირებით. შესაბამისად, როგორც ჩანს, ხელისუფლების შესაბამისი ძალების მობილიზება მოულოდნელად, უცებ და წინასწარი მომზადების გარეშე არ მომხდარა (იხ. Rehbock v. Slovenia, № 29462/95, § 72, ECHR 2000 XII), მათ შეეძლოთ წინასწარ განეჭვრიტათ მოვლენათა განვითარება და რაიმე ღონისძიებისთვის მაინც მიემართათ არასაჭირო რისკების შესაფასებლად და თავიდან ასაცილებლად. მათ თავი უნდა შეეკავებინათ ძალის გამოყენებისაგან დაუშვებელი და განურჩეველი ფორმით.

112. სასამართლო, ითვალისწინებს რა ზემოხსენებულ ფონსა და იმ ფაქტს, რომ განმცხადებელმა განსაკუთრებით მძიმე დაზიანება მიიღო იმ არეალში ყოფნისას, სადაც ძალადობა ძალა გამოიყენეს, ასევე, ხაზგასმით აღნიშნავს რა იმ ფაქტს, რომ განმცხადებელმა თავისი ბრალდებები საკმარისად ძლიერი და ჰარმონიული მტკიცებულებებით განამტკიცა, ასკვნის, რომ განმცხადებელმა *prima facie* წარმოადგინა პოლიციის მხრიდან არასათანადო მოპყრობის საქმე, რომელიც ეფექტიან სახელმწიფო გამოძიებას საჭიროებდა. შესაბამისად, მტკიცების ტვირთი სახელმწიფოზეა, რომელმაც უნდა წარმოადგინოს დამაკმაყოფილებელი და დამაჯერებელი ახსნა-განმარტება განმცხადებლის დაზიანების მიზეზებზე.

(ii) განმცხადებლის დაზიანების მიზეზების დადგენა და არასათანადო მოპყრობის სისასტიკის ფარგლების შეფასება

113. სასამართლო იმეორებს, რომ ხელისუფლების ორგანოების მიერ ძალის გამოყენებისას, გამოყენებულ ძალაზე მათი ანგარიშვალდებულების უზრუნველსაყოფად, რაიმე ფორმით ამ ქმედებაზე დამოუკიდებელი მონიტორინგი უნდა მომხდარიყო, რომელიც პროპორციულობის საკითხსაც შეაფასებდა (იხ. *mutatis mutandis*, Satik and Others v. Turkey, № 31866/96, § 58, 10 ოქტომბერი 2000). ამგვარი ანგარიშვალდებულების უზრუნველსაყოფად, უნდა შემოწმდეს - სათანადოდ თუ რეგულირდებოდა ოპერაცია და იმგვარად თუ იყო ორგანიზებული, რომ შესაძლო მინიმუმამდე დაეყვანათ ადამიანთათვის სხეულის მძიმე დაზიანების რისკი (იხ. *Kurnaz and Others*, ციტირებულია ზემოთ, § 56).

114. მარტო დაპირისპირებაში მონაწილეთა და დაშავებულთა რაოდენობით თუ ვიმსჯელებთ, უდავოა, რომ 2003 წლის 16 ოქტომბერს მოხდა ფართომასშტაბიანი კონფრონტაცია დიდი რაოდენობით მომიტინგესა და სამართალდამცველ პირს შორის, რა დროსაც ორივე მხარემ მასშტაბურ ძალადობას მიმართა. შესაბამისად, გარემოება ითხოვდა განსაკუთრებით გულმოდგინედ შესწავლილიყო არა მხოლოდ მომიტინგეთა, არამედ სამართალდამცველთა ძალადობრივი ქმედებებიც. თუმცა, მთავრობამ თავის წერილობით მიმოხილვაში აღნიშნა მხოლოდ ის, რომ აუცილებელი გახდა ძალის გამოყენება მომიტინგეთა მისამართით, და არ წარმოუდგენია არანაირი ახსნა-განმარტება და დოკუმენტაცია, რომლითაც ნათელს მოჰფენდა გამოყენებული ძალის ზუსტ ბუნებასა და ფარგლებს. მთავრობას არ წარმოუდგენია არანაირი მტკიცებულება, რომლითაც აჩვენებდა, რომ ადგილობრივ დონეზე რაიმე სახის მონიტორინგი განხორციელდა ხელისუფლების ორგანოთა ქმედებებზე. მათ ამ ინციდენტზე არ წარმოუდგენიათ რაიმე ოფიციალური ანგარიში, რომელშიც დეტალურად აღწერდნენ მოვლენათა თანმიმდევრობას, შეაფასებდნენ გამოყენებული ძალის აუცილებლობასა და პროპორციულობას და გააანალიზებდნენ ნაკლებ ძალადობრივ ან არაძალადობრივ საშუალებათა გამოყენების შესაძლებლობას (ან შეუძლებლობას). მაშინ, როცა სისხლის სამართლის გამოძიება ოფიციალურად დაიწყო მომიტინგეთა ძალადობრივი ქმედებების გამოსაძიებლად, სასამართლოსთვის მხარეთა მიერ მიწოდებული მასალებიდან ბუნდოვანი რჩება საკითხი, ჩატარდა თუ არა ამგვარი ოფიციალური მოკვლევა სამართალდამცველ პირთა ქმედებებზე. წინამდებარე საქმესთან დაკავშირებით, სასამართლო ასკვნის, რომ ასეთი მოკვლევა განმცხადებლის ინდივიდუალურ საჩივარზე დაწყებულ გამოძიებას მეტად ეფექტიანს გახდიდა და საგამოძიებო ორგანოებს საშუალებას მისცემდა, მისი ბრალდებები

სათანადო კონტექსტში განეხილათ.

115. სასამართლო დამატებით აღნიშნავს, რომ მთავრობის არგუმენტები განმცხადებლის დაზიანების მიზეზებთან დაკავშირებით, ძირითადად, შემოიფარგლა ეროვნული ორგანოების დასკვნათა გამოვრებით. კერძოდ, ისინი ამტკიცებდნენ, რომ განმცხადებლის წამოყენებულმა ბრალდებებმა სანდოობა დაკარგეს ადგილობრივი გამოძიების დროს.

116. რაც შეეხება განმცხადებლის დაზიანების მიზეზს, მთავრობა ამტკიცებდა, რომ ადგილობრივი სამედიცინო ექსპერტების დასკვნით, ის არ იყო პოლიციის ხელკეტით მიყენებული. სასამართლო აღნიშნავს, რომ მხარეები იმაზეც ვერ თანხმდებოდნენ, ხელისუფლების ორგანოების მიერ დანიშნულმა სამედიცინო ექსპერტებმა განმცხადებელი დაათვალიერეს თუ არა განცალკევებით. მაშინ, როცა, საქმის მასალებში აღნიშნულია, რომ განმცხადებელს ეცნობა გამოძიების გადანყვეტილება პირველ სამედიცინო ექსპერტიზასთან დაკავშირებით, ვერც ერთი სამედიცინო ექსპერტიზის ანგარიშიდან ვერ ირკვევა, ექსპერტებმა ორივე შემთხვევაში განცალკევებით დაათვალიერეს განმცხადებელი თუ უბრალოდ დაეყრდნენ მანამდე არსებულ მის სამედიცინო ჩანაწერებს. თუმცა, ამ საკითხის დადგენა აუცილებლობას არ წარმოადგენს ქვემოთ ნაჩვენების ფონზე.

117. სასამართლო იმეორებს, რომ განმცხადებლისთვის მიყენებული ზიანი და მისი სიმძიმე დამტკიცებულია განმცხადებლის 2003 წლის 16 და 17 ოქტომბრის სამედიცინო ისტორიებით. ერთადერთი აშკარა მიზანი შემდგომი სამედიცინო ექსპერტიზების მოთხოვნისა გახლდათ ექსპერტის აზრის მოპოვება იმ საკითხზე, შესაძლებელი იყო თუ არა ამ დაზიანების მიზეზი პოლიციის ხელკეტის დარტყმა ყოფილიყო. სასამართლო ითვალისწინებს, რომ პირველი სამედიცინო დასკვნა გამოიცა ზიანის მიყენებიდან ცხრა თვის, მეორე კი ერთი წლის შემდეგ და, შესაბამისად, ხუთი და რვა თვის მერე განმცხადებლის მიერ სისხლის სამართლის სარჩელის შეტანიდან. განმცხადებლისთვის ამ დაგვიანებების მიზეზი არავის უცნობებია. სასამართლო ამ საკითხთან დაკავშირებით იმეორებს, რომ სამედიცინო მტკიცებულების დროულად უზრუნველყოფის საკითხი ერთერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორია არასათანადო მოპყრობის ფაქტებზე გამოძიების ეფექტიანობის შესაფასებლად (იხ. Mammadov, ციტირებულია ზემოთ, § 74).

118. სასამართლო დამატებით აღნიშნავს, რომ პირველ სამედიცინო საექსპერტო დასკვნას არ გამოურიცხავს ის შესაძლებლობა, რომ დაზიანება მიყენებული იყო „ვიწრო ფორმის მყარი ბლაგვი საგნით... იმ გარემოებებში, რომლებსაც აღწერდა განმცხადებელი“. სასამართლო წინამდებარე დასკვნას შემდეგნაირად ხსნის – დაზიანება შესაძლოა მიყენებულიყო ხელკეტით. თუმცა, საექსპერტო დასკვნის თანახმად, ექსპერტმა ვერ შეძლო დაზიანების მიზეზის უფრო კონკრეტულად შეფასება, რის გამოც დაინიშნა მეორე ექსპერტიზა.

119. მთავრობისა და ადგილობრივი ორგანოების თქმით, მეორე სამედიცინო საექსპერტო დასკვნამ ცალსახად გამოორიცხა იმის შესაძლებლობა, რომ დაზიანება პოლიციის ხელკეტის დარტყმის შედეგი იყო. თუმცა, სასამართლომ ეს მოსაზრება არ გაიზიარა. იგი ითვალისწინებს, რომ მეორე ექსპერტიზის დასკვნა იძლევა მოკლე და, ამავე დროს, ბუნდოვან და არაზუსტ პასუხებს შეკითხვებზე. კერძოდ, დაზიანების შედეგებზე ანგარიში ამბობს, რომ ის იყო „მისი ტრავმის შედეგი“, ამ ტრავმის მიზეზის მითითების გარეშე. მეტიც, კონკრეტულ კითხვაზე – განმცხადებლის თვალის კონკრეტული დაზიანება შეიძლება თუ არა პოლიციის ხელკეტით მიყენებულიყო – დასკვნა საკმაოდ ბუნდოვანია და ამბობს,

რომ „ქალბატონი მურადოვას სხეულზე არ აღმოჩენილა დაზიანება, რომელიც ტიპური იქნებოდა პოლიციის ხელკეტით მიყენებული დაზიანებისა“. თუმცა, ანგარიშში ეს პასუხი დაუსაბუთებელია და არ მტკიცდება სამედიცინო საექსპერტო მეცნიერების საფუძველზე გაკეთებული ანალიზითა თუ არგუმენტაციით. სასამართლოს აზრით, ამგვარი დაუსაბუთებულობა სამედიცინო ექსპერტიზის ჩატარების მიზანს ძირს უთხრის, ექსპერტიზის დასკვნას კი უკანონოს ხდის. ამ მიზეზთა გამო სასამართლო მიიჩნევს, რომ ექსპერტიზის მეორე დასკვნა ვერ ჩაითვლება სანდო მტკიცებულებად, რომელიც დამაჯერებელ ახსნას იძლევა განმცხადებლის დაზიანებებზე.

120. მეტიც, მთავრობის არგუმენტთან დაკავშირებით, რომ განმცხადებელს შეეძლო „ალტერნატიული ექსპერტიზის“ მოთხოვნა, სასამართლო ითვალისწინებს, რომ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მუხლი 268.1.4 ამგვარ უფლებას ანიჭებს მხოლოდ სისხლის სამართლის დანაშაულში ეჭვმიტანილ ან ბრალდებულ პირებს (იხ. ზემოთ 65-ე პუნქტი). წინამდებარე საქმეში განმცხადებელი არც ეჭვმიტანილი იყო და არც ბრალდებული, შესაბამისად, მთავრობის არგუმენტი უადგილოა. სასამართლო ასევე ადგენს, რომ ამ არგუმენტის განსამტკიცებლად, მთავრობას არ წარმოუდგენია არანაირი მტკიცებულება ან დოკუმენტი, რომლითაც აჩვენებდა შესაბამის დროს „ალტერნატიული ექსპერტიზის“ ჩასატარებლად საჭირო საშუალებათა პრაქტიკულ ხელმისაწვდომობას. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი იქნებოდა იმ მაგალითების წარმოდგენა, რომლებშიც ამგვარი ექსპერტიზის დასკვნები საგამოძიებო ორგანოებმა სისხლის სამართლის საქმეებს დაურთეს, როგორც ძალის მქონე სამედიცინო საექსპერტო მტკიცებულება. ნებისმიერ შემთხვევაში, სასამართლო ასკვნის, რომ არასათანადო მოპყრობის საქმეებში საგამოძიებო ორგანოებს – და არა განმცხადებელს – ეკისრებათ ვალდებულება, უზრუნველყონ დამოუკიდებელი და სანდო სამედიცინო ექსპერტიზის ჩატარება (იხ. ზემოთ პუნქტი 101).

121. სასამართლო დამატებით ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ არსებული სამედიცინო ჩანაწერების თანახმად, განმცხადებელმა მარჯვენა თვალის არეში და ქუთუთოზე მიიღო სერიოზული დაზიანება, რომელიც იყო მყარი ბლავგი საგნის დარტყმის შედეგი. შეუძლებელია იმის მტკიცება, რომ ამგვარი დაზიანებები ვერ იქნებოდა ხელკეტით მიყენებული, თუ ექსპერტი საპირისპიროს შესახებ დამაჯერებელ არგუმენტაციას არ წარმოადგენდა, გამყარებულს სამედიცინო საექსპერტო მეცნიერების ღრმა ცოდნით. როგორც ზემოთ აღინიშნა, წინამდებარე საქმეში ეს არ მომხდარა. შესაბამისად, სასამართლო მიიჩნევს, რომ დაზიანებები თავისუფლად შეიძლებოდა ხელკეტის ჩარტყმის შედეგად მიყენებულიყო.

122. ამას გარდა, განმცხადებელმა ადგილობრივ სამოქალაქო პროცესზე ორი მოწმის წარმოდგენა შეძლო, რომლებმაც მის მიერ დაყენებული ბრალდებების გამამყარებელი ჩვენებები მისცეს. როგორც ზემოთ აღინიშნა, სასამართლო ამ მოწმეთა ჩვენებებში არსებით შეუთავსებლობას ვერ პოულობს (იხ. ზემოთ პუნქტი 108). სასამართლო აგრძელებს, რომ განმცხადებლის სასარგებლოდ დაკითხული არც ერთი მოწმე მანამდე სასამართლოს შეცდომაში შეყვანაში არ მხილებულა. ადგილობრივი სამართალწარმოებისას არ დამტკიცებულა, რომ მათი ჩვენებები ცრუ ან დამაბნეველი იყო, არც მათი პირადი სიმტკიცე და სანდოობა დასმულა კითხვის ნიშნის ქვეშ. სასამართლო, ითვალისწინებს რა ამ ყველაფერს და, დამატებით, ადგილობრივი სასამართლოს მიერ ამ მტკიცებულების შეფასებას, განცვიფრებულია ადგილობრივი სასამართლოს გადანყვეტი-

ლებაში სამართლებრივი დასაბუთებულობის ნაკლებობით და მისი უუნარობით – მოწმეთა ჩვენებებზე რაიმე შეფასება წარმოადგინოს წინამდებარე საქმეში. სამოქალაქო სასამართლომ მოწმეთა განცხადებები ერთი წინადადებით უკუაგდო, როგორც საფუძველს მოკლებული, მცირედი ანალიზის ან სხვაგვარი ახსნა-განმარტების გარეშე, თუ რატომ ვერ გამოდგებოდა ეს ჩვენებები „საფუძვლად“ განმცხადებლის ბრალდებების გასამყარებლად (იხ. ზემოთ პუნქტი 53). მთავრობის არგუმენტი, რომ სამოქალაქო საქმეებზე მტკიცების სხვა სტანდარტები გამოიყენება, არარელევანტური ახსნაა იმისა, რატომ არ სცადა სამოქალაქო სასამართლომ წინამდებარე საქმეში ფაქტობრივ გარემოებათა შესწავლა და მისი გადანყვეტილებები სამართლებრივად რატომ არ დაასაბუთა.

123. მთავრობის არგუმენტზე, რომ განმცხადებელმა ვერ შეძლო სისხლის სამართლის საგამოძიებო ორგანოების ინფორმირება ამ მოწმეთა (კერძოდ, A.A.-სა და G.G.-ს) არსებობის შესახებ, სასამართლო აღნიშნავს, რომ სამოქალაქო სარჩელის განხილვა ჩატარდა 2004 წლის 16 მარტს გამოძიებლის მიერ განმცხადებლის დაკითხვიდან დაახლოებით სამი თვის შემდეგ, რა დროშიც განმცხადებელს შეეძლო ამ მტკიცებულების არსებობის შესახებ შეტყობა. მეტიც, გამოძიებლის მიერ წინასწარი დაკითხვის შემდეგ განმცხადებელი, სავარაუდოდ, ვერ ახერხებდა სისხლის სამართლის გამოძიებაში ეფექტიანად მონაწილეობასა და დამატებით მტკიცებულებათა წარმოდგენას (იხ. ასევე პუნქტები 130-131 ქვემოთ). სასამართლო ასევე აღნიშნავს, რომ როგორც კონვენციის მე-2 მუხლთან დაკავშირებული საქმეების შემთხვევაში, რა მეთოდები ან საგამოძიებო მოქმედებებიც უნდა იქნას გამოყენებული ადგილობრივ დონეზე მე-3 მუხლთან დაკავშირებულ საჩივრებთან მიმართებით, როგორც კი ამ საქმის შესახებ შეიტყობენ ხელისუფლების ორგანოები, მათ საკუთარი ინიციატივით უნდა იმოქმედონ და საგამოძიებო პროცედურების ჩატარებაზე პასუხისმგებლობა განმცხადებელს არ უნდა მიანდონ (იხ. *mutatis mutatis*, *Gongadze v. Ukraine*, № 34056/02, § 175, ECHR 2005 XI). წინამდებარე საქმეში არსებულ განსაკუთრებულ გარემოებებში, სასამართლო მიიჩნევს, რომ რადგან განმცხადებელმა შეძლო დამატებითი მტკიცებულების წარმოდგენა სამოქალაქო სამართალწარმოებისას, ამით მან ეს ფაქტი სახელმწიფოს შეატყობინა. სასამართლო ითვალისწინებს, რომ როგორც მთავრობამ აღნიშნა, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 254.1.4 მუხლი მოითხოვს, სამოქალაქო სასამართლომ შეაჩეროს სამართალწარმოება, თუ შეუძლებელია სარჩელის განხილვა სისხლის სამართალწარმოების (რომელიც ამ განხილვას ხელს უშლის) დასრულებამდე. თუმცა, წინამდებარე საქმეში სასამართლომ, ფაქტობრივად, გააგრძელა სარჩელის განხილვა და საქმის არსებითად განხილვის შემდეგ გამოიტანა გადანყვეტილება. სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მუხლი 265.4-ის თანახმად, თუ სამოქალაქო სარჩელის განხილვისას სასამართლო საქმის მხარეთა ან მესამე პირთა ქმედებებში დანაშაულის ელემენტებს გამოავლენს, უნდა გამოიტანოს სპეციალური დადგენილება (*xüsusi qerarad*), რომლითაც საზოგადოებრივ პროკურორს ინფორმაციას მიანვდის. მიუხედავად იმისა, განმცხადებლის სამოქალაქო სარჩელში ნათლად იყო ნაჩვენები, რომ იგი გახდა სისხლის სამართლის დანაშაულის მსხვერპლი და სამოქალაქო სასამართლო ინფორმირებული გახლდათ, რომ ამ საქმეზე სისხლის სამართლის გამოძიება კვლავ გრძელდებოდა, მან მაინც დაარღვია სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მუხლები 254.1.4. და 265.4. მთავრობას ახსნა-განმარტება არ წარმოუდგენია იმაზე, თუ რატომ არ გამოიტანა წინამდებარე საქმეზე

სამოქალაქო სასამართლომ სპეციალური დადგენილება, რომლითაც სისხლის სამართლის საგამოძიებო ორგანოებს ეცნობებოდათ *inter alia* საქმეში ახალ მონეტა არსებობის შესახებ.

124. მეტიც, სასამართლო ითვალისწინებს ფაქტს, რომ 2004 წლის 18 მაისს მთავარმა პროკურატურამ ნაზიმის საქალაქო სასამართლოს შეატყობინა, რომ სისხლის სამართლის გამოძიება მიმდინარეობდა იმავე ბრალდებებზე, რომლებიც განმცხადებელმა სამოქალაქო სამართალწარმოებისას დააყენა. შესაბამისად, ორივე, როგორც სამოქალაქო სასამართლო, ასევე სისხლის საგამოძიებო ორგანოები, ინფორმირებულნი იყვნენ, რომ ცალ-ცალკე განიხილავდნენ საქმეებს ერთი და იმავე არასათანადო მოპყრობის ბრალდებებზე, თუმცა, არც ერთმა არ გამოიკითხა, თუ რით დასრულდა მეორე პროცესი. ამგვარი უყურადღებობა განსაკუთრებით შემაშფოთებელია საგამოძიებო ორგანოების მხრიდან, რომელთაც ევალებათ, ყველა შესაძლო, გონივრული ნაბიჯი გადადგან არასათანადო მოპყრობის ბრალდებასთან დაკავშირებული ყველა მტკიცებულების მოსაპოვებლად (იხ. Mammadov, ციტირებულია ზემოთ, § 74). გამომძიებელს სამოქალაქო სამართალწარმოების შედეგი რომ გამოეკითხა, შეიტყობდა, რომ განმცხადებელმა მისი ბრალდებების გამამყარებელი ახალი მტკიცებულება წარმოადგინა.

125. ადგილობრივი საგამოძიებო ორგანოების მხრიდან ამგვარი უყურადღებობის ფონზე, განმცხადებლის მიერ გამომძიებლისთვის A.A.-სა და G.G.-ს ჩვენებათა შეუტყობინებლობა მის წინააღმდეგ ვერ გამოიყენება, რადგან რაც მან გააკეთა, საკმარისი იყო ხელისუფლების შესაბამისმა ორგანოებმა სისხლის სამართლის გამოძიებისას სათანადოდ არ გაითვალისწინეს მოწმეთა ეს ჩვენებები, რამაც დიდწილად განაპირობა გამოძიების ადაეფექტურობა.

126. მეტიც, საგამოძიებო ორგანოებს არ უცდიათ, მოეძებნათ და მოესმინათ იმ პირთა ჩვენებები, რომლებიც განმცხადებელმა ნათლად მოიხსენია სახელით ან აღწერილობით 2004 წლის 13 და 16 მარტს მიცემულ ჩვენებებში (იხ. ზემოთ პუნქტი 25). კერძოდ, მან ახსენა I.G. (რომელმაც მოგვიანებით ასევე მისცა ჩვენება სამოქალაქო სამართალწარმოებისას) და ჭალარა ქალბატონი, რომელიც მუშაობდა №259 აფთიაქში. მეტიც, მართალია განმცხადებელმა კონკრეტულად აღნიშნა, რომ იგი აფთიაქიდან გადაიყვანეს გადაუდებელი დახმარების საავადმყოფოში, საგამოძიებო ორგანოები არ დაინტერესდნენ არც ამ საავადმყოფოს ჩანაწერებით 2003 წლის 16 ოქტომბრის სასწრაფო გამოძახებათა შესახებ და არც იმ ექიმების, მედღებისა და სასწრაფო დახმარების მანქანის მძღოლის ჩვენებებით, რომლებმაც იმ დღეს განმცხადებელი საავადმყოფოში გადაიყვანეს. მთავრობას არანაირი ახსნა-განმარტება არ წარმოუდგენია, რატომ არ გააკეთეს ზემოხსენებული შესაბამისმა ორგანოებმა. ამ მოწმეთა ჩვენებებს დიდი ალბათობით შეეძლო სათანადო ორგანოების დახმარება განმცხადებლის ბრალდებათა ქვემარტების დადგენაში.

127. ამის ნაცვლად, საგამოძიებო ორგანოებმა თავიანთი საქმიანობის არეალი შემოფარგლეს სხვა რვა მოწმის დაკითხვით, რომლებიც, სასამართლოს აზრით, განსახილველ ინციდენტთან ძალიან მცირე, ან საერთოდ არანაირ კავშირში არ იყვნენ. ხელმისაწვდომი დოკუმენტებიდან ირკვევა, რომ ეს მოწმეები დაკითხეს განსახილველი ინციდენტიდან ერთი წლის შემდეგ და, ამოცნობის მიზნით, მათ განმცხადებლის ერთადერთი ფოტო აჩვენეს.

128. ამ რვა მოწმეთაგან ექვსი იყო 2003 წლის 16 ოქტომბერს აზადლიქის მოედანზე მყოფი პოლიციელი. სხვა განმარტების მიუთითებლობა გვაფიქრებინებს, რომ ისინი შემთხვევით შეირჩნენ იმ დღეს აზადლიქის მოედანზე მყოფ

პოლიციელთა რიგებიდან. არ მითითებულა, ამ შემთხვევით შერჩეულ პოლიციელთა რა შესაძლო ჩვენებები შეიძლება დახმარებოდა გამოძიებას საქმის ფაქტების დასადგენად. ნებისმიერ შემთხვევაში, სასამართლო მიიჩნევს, რომ ამ პოლიციელთა უარყოფითი ჩვენებები არ უნდა ჩაითვალოს ღირებულად, რადგან განმცხადებლის მიმართ არასათანადო მოპყრობის დადგენით, ამ პოლიციელებსა და მათ კოლეგებს სისხლის სამართლებრივი ან სხვა პასუხისმგებლობა დაეკისრებოდათ (შეადარეთ საქმეებს Mammadov, ციტირებულია ზემოთ, § 75; Afanasyev v. Ukraine, № 38722/02, § 76, 5 აპრილი 2005; და Akkoç v. Turkey, №22947/93 და №22948/93, § 89, ECHR 2000 X).

129. გამომძიებელი ასევე დაეყრდნო მონმეების – A.V.-ს და R.G.-ს – ჩვენებებს, რომლებმაც თავი №259 აფთიაქის თანამშრომლებად წარმოადგინეს. მათ განმცხადებლის ფოტო აჩვენეს, რომელიც ვერ ამოიცნეს და განაცხადეს, რომ 2003 წლის 16 ოქტომბერს განმცხადებელი აფთიაქში არ უნახავთ. მათი ჩვენებები ეწინააღმდეგებოდა განმცხადებლის ვერსიას და მონმეების, A.A.-ს, G.G.-სა და I.G.-ს ჩვენებებს. თუმცა, სასამართლო აღნიშნავს, რომ განმცხადებელს არ მიეცა საშუალება, პირადად დაპირისპირებოდა A.V.-სა და R.G.-ს და მათი სანდოობა და ჩვენებების ჭეშმარიტება გამოეცადა. მეტიც, გამომძიებელმა მონმეები A.A. G.G. და I.G. რომ არ დაკითხა და ეცადა, ეპოვა და დაეკითხა სხვა მონმეები (იხ. ზემოთ პუნქტი 126), გამოძიებას დაუკარგა A.V.-სა და R.G.-ს ჩვენებათა შეფასებით მიღებული სარგებელი, სხვა ბევრი მონმის ჩვენებების ფონზე, რომლებიც ამყარებდნენ განმცხადებლის ბრალდებებს. ამ მიზეზთა გამო სასამართლოს სერიოზული ეჭვები აქვს A.V.-სა და R.G.-ს ჩვენებათა სანდოობასთან დაკავშირებით და მიიჩნევს, რომ ისინი ასევე არ გამხდარა სერიოზული შესწავლის საგანი.

130. მეტიც, სასამართლო მიიჩნევს, რომ არსებობდა სხვა მრავალი ფაქტორი, რომლებმაც ხელი შეუწყო ადგილობრივი სამართალწარმოების არაეფექტიანობას და, ამგვარად, ეჭვქვეშ დააყენა წინამდებარე საქმეზე მთავრობის მიერ მოწოდებულ ახსნა-განმარტებათა ჭეშმარიტება. კერძოდ, არასათანადო მოპყრობის შესახებ სერიოზული ბრალდებების მიუხედავად, განმცხადებელს „დანაშაულის მსხვერპლის“ სტატუსი არ მიანიჭეს, რამაც საგრძნობლად შეზღუდა მისი გამოძიებაში მონაწილეობისა და გამომძიებლის ქმედებათა გასაჩივრების შესაძლებლობა (იხ. ზემოთ პუნქტები 61-62). ამასთანავე, გამოძიება დროში ძალიან გაიწელა. საგამომძიებო ორგანოების მიერ დანიშნული სახელმწიფო სამედიცინო ექსპერტიზები გაუგებრად დიდხანს გრძელდებოდა. როგორც ზემოთ აღნიშნა, არ გადადგმულა არც ერთი ეფექტიანი ნაბიჯი ინციდენტის გარემოებების გამოსაძიებლად და, მიუხედავად ამისა, ცხრა თვე გავიდა, ვიდრე გამომძიებელი გამოძიების შეწყვეტას გადაწყვეტდა.

131. დაბოლოს, მართალია, მთავრობამ წარმოადგინა გამომძიებლის 2004 წლის 26 ნოემბრით დათარიღებული წერილი, რომლითაც განმცხადებელს გამოძიების შეწყვეტას ატყობინებდა (იხ. ზემოთ პუნქტი 81), მაგრამ წერილს არ ჰქონდა საფოსტო მარკა და მთავრობას სხვა არანაირი მტკიცებულება არ წამოუწვია იმის საჩვენებლად, რომ ეს წერილი, გამოძიების შეწყვეტის თაობაზე 26 ივნისის გადაწყვეტილებასთან ერთად, ნამდვილად გაეგზავნა ან სხვაგვარად ჩაბარდა განმცხადებელს. შესაბამისად, სასამართლო ადგენს, რომ განმცხადებელი სათანადოდ არ ყოფილა ინფორმირებული ამ გადაწყვეტილების შესახებ. ამგვარ გარემოებებში, მან დაკარგა შესაძლებლობა, სასამართლოსთვის მოეთხოვა ამ გადაწყვეტილების კანონიერების გადასინჯვა, რა დროსაც იგი

inter alia ორი სამედიცინო ექსპერტიზის დასკვნათა სანდოობაზეც იდავებდა და გაასაჩივრებდა საგამოძიებო ორგანოების სხვა შეცდომებსაც, მათ შორის იმას, რომ მათ არ მოიპოვეს არსებითი მონმეების ჩვენებები.

132. სასამართლო ითვალისწინებს ზემოხსენებულს და ასკვნის, რომ ადგილობრივმა ორგანოებმა ვერ შეძლეს გარემოებების ეფექტიანი და დამოუკიდებელი გამოძიება განმცხადებლის მიერ 2003 წლის 16 ოქტომბერს მიღებულ დაზიანებათა ირგვლივ, და რომ მთავრობის მიერ მონოდებული ახსნა-განმარტება ვერ ჩაითვლება საკმარისად და დამაჯერებლად. სასამართლო, ითვალისწინებს რა განმცხადებლის ბრალდებებს, რომლებიც მყარდება საკმაოდ ძლიერი და შეთანხმებული მტკიცებულებით, ასევე იმას, რომ მთავრობამ ვერ შეძლო სარწმუნო ახსნა-განმარტების წარმოდგენა, ადგენს, რომ განმცხადებლის დაზიანებები გამოიწვია პოლიციის მიერ ძალის გამოყენებამ, კერძოდ, დაუდგენელი პოლიციელის მიერ მოქმედი ხელკეტის ჩარტყმამ.

133. რაც შეეხება საკითხს, იყო თუ არა გადამეტებული განმცხადებლის მიმართ გამოყენებული ძალა, სასამართლო ამ საკითხის ძირეულად შეფასების გარეშე უშვებს, რომ შესაძლებელი იყო ხელისუფლების ორგანოების გამართლება რალაც ზღვრამდე, ნესრიგის აღდგენის მიზნით, ამოხებული მომიტინგეების წინააღმდეგ გარკვეული ზომით ძალის გამოყენებაში. თუმცა, წინამდებარე საქმის გარემოებებში, სასამართლო მხოლოდ იმ საკითხზე მსჯელობს, იყო თუ არა გადამეტებული განმცხადებლის მიმართ გამოყენებული ძალა. ამასთან დაკავშირებით, სასამართლო აღნიშნავს, რომ მთავრობას არ წარმოუდგენია არც ერთი არგუმენტი, რომელიც ახსნიდა ან გაამართლებდა განმცხადებლის წინააღმდეგ გამოყენებულ ძალას. არ არსებობს მტკიცებულება, რომელიც აჩვენებდა, რომ განმცხადებელი დემონსტრაციისას რამენაირად მონაწილეობდა ძალადობრივ ქმედებებში. 2003 წლის 16 ოქტომბერს იგი არ დაუკავებიათ – ან დაუპატიმრებიათ – შესაბამისი ორგანოებისთვის წინააღმდეგობის განწევის გამო. ინციდენტის დროს იგი ცდილობდა აზადლიქის მოედნის დატოვებას აშკარა მიზეზით – საფრთხე თავიდან აეცილებინა. არ არსებობს იმის მიმანიშნებელი ინფორმაცია, რომ განმცხადებელმა თავისი საქციელით პროვოცირება მოახდინა ან საჭირო გახადა პოლიციის მიერ მასზე ძალის გამოყენება. შესაბამისად, განმცხადებლის მიმართ გამოყენებული ძალა არ იყო საჭიროებით განპირობებული და გადამეტებული გახლდათ.

134. მეტიც, სასამართლო ადგენს, რომ განმცხადებლისთვის მიყენებულ დაზიანებებს მოჰყვა ძლიერი ფიზიკური ტკივილი და ტანჯვა. ეს დაზიანებები მის ჯანმრთელობაზეც აისახა – იგი სამუდამოდ დაბრმავდა მარჯვენა თვალით. არასათანადო მოპყრობამ და მისმა შედეგებმა განმცხადებელს მნიშვნელოვანი სულიერი ტანჯვაც მიაყენა და მისი ღირსება დააკნინა. ამგვარ გარემოებებში, სასამართლო მიიჩნევს, რომ არასათანადო მოპყრობა, რომელზეც განმცხადებელი ჩიოდა, აღწევს სისასტიკის მინიმალურ ზღვარს – მე-3 მუხლის მნიშვნელობით – და უნდა ჩაითვალოს არააადამიანურ და ღირსების შემლახველ მოპყრობად.

(iii) დასკვნა

135. სასამართლო, ზემოთ, 131-ე პუნქტში გაკეთებულ დასკვნებზე დაყრდნობით, უკუაგდება მთავრობის არგუმენტაციის ნაწილს დაცვის შიდასამართლებრივ საშუალებათა ამონურვის შესახებ და ამ საკითხზე იმსჯელებს არსებით განხილვაზე. რაც შეეხება არსებით განხილვას, სასამართლო იმეორებს თავის

დასკვნას, რომ 2003 წლის 16 ოქტომბერს განმცხადებელი გახდა არაადამიანური და ღირსების შემლახველი მოპყრობის მსხვერპლი და ასკვნის, რომ განმცხადებლის საჩივრის გამოძიება, ზემოაღნიშნული სხვადასხვა მიზეზის გამო, ვერ აკმაყოფილებდა კონვენციის მე-3 მუხლის მოთხოვნებს.

136. მაშასადამე, დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი, როგორც არსებით, ასევე პროცესუალურ ნაწილში.

II. კონვენციის მე-6 და მე-13 მუხლების სავარაუდო დარღვევები

137. განმცხადებელი ჩიოდა, რომ ადგილობრივი სისხლის სამართლის გამოძიება არაეფექტიანი იყო, მის მიერ წამოწყებული სამოქალაქო სამართალწარმოება კი უსამართლო. იგი ამტკიცებდა, რომ სასამართლოები ფაქტების შეფასებისას არ იყვნენ ობიექტურნი და რეაგირება არ მოახდინეს ზიანზე, რაც მას მიადგა პოლიციელის მიერ ცემის შედეგად. იგი ეყრდნობოდა კონვენციის მე-6 და, მე-13 მუხლებს.

138. კონვენციის მე-6 მუხლის თანახმად:

„სამოქალაქო უფლებათა და მოვალეობათა განსაზღვრისას ... ყველას აქვს ... მისი საქმის სამართლიანი ... განხილვის უფლება ... სასამართლოს მიერ...“

139. კონვენციის მე-13 მუხლში ვკითხულობთ:

„ყველას, ვისაც დაერღვა ამ კონვენციით გათვალისწინებული უფლებები და თავისუფლებები, უნდა ჰქონდეს სამართლებრივი დაცვის ეფექტიანი საშუალება ეროვნული ხელისუფლებისაგან, თუნდაც ეს დარღვევა ჩაიდინოს პირმა, რომელიც სამსახურეობრივ უფლებამოსილებას ახორციელებდა“.

140. მხარეთა არგუმენტები ემთხვეოდა ან არსებითად მსგავსი იყო მათი არგუმენტებისა მე-3 მუხლის პროცესუალურ მხარესთან დაკავშირებით.

141. სასამართლო აღნიშნავს, რომ ეს საჩივრები უკავშირდება ზემოთ განხილულ საჩივარს და, მის მსგავსად, დასაშვებად უნდა გამოცხადდეს.

142. თუმცა, მე-3 მუხლის პროცესუალური მხარის დარღვევის შესახებ დადგენილების გათვალისწინებით, რომელიც ეხებოდა ადგილობრივი საგამოძიებო ორგანოებისა და სასამართლოების მიერ წარმოებული გამოძიების არაეფექტიანობას, სასამართლო მიიჩნევს, რომ კონვენციის მე-6 და მე-13 მუხლები სხვა დამატებით საკითხებს არ წამოწევენ და ადგენს, რომ საჭირო არ არის ამ საჩივრების ცალკე განხილვა.

III. კონვენციის 41-ე მუხლის გამოყენება

143. კონვენციის 41-ე მუხლის თანახმად:

„თუ სასამართლო დაადგენს, რომ დაირღვა კონვენცია და მისი ოქმები, ხოლო შესაბამისი მაღალი ხელშემკვრელი მხარის შიდასახელმწიფოებრივი სამართალი დარღვევის მხოლოდ ნაწილობრივი გამოსწორების შესაძლებლობას იძლევა,

საჭიროების შემთხვევაში, სასამართლო დაზარალებულ მხარეს სამართლიან დაკმაყოფილებას მიაკუთვნებს“.

A. ზიანი

144. განმცხადებელი არამატერიალური ზიანის სანაცვლოდ მოითხოვდა 850 000 ახალ აზერბაიჯანულ მანათს და მიუთითებდა მის დაზიანებებსა და მხედველობის დაკარგვის შედეგად გაჩენილ სულიერ შეგრძნებებზე, როგორცაა შიში, შფოთვა და ნერვული აშლილობა.

145. ამ მოთხოვნაზე მთავრობას კომენტარი არ გაუკეთებია.

146. სასამართლო მიიჩნევს, რომ განმცხადებელმა უდავოდ განიცადა არამატერიალური ზიანი, რომელიც მხოლოდ დარღვევის დადგენით ვერ ანაზღაურდება. სასამართლო ასევე ითვალისწინებს იმ ფაქტსაც, რომ განმცხადებელმა განსაკუთრებით მძიმე დაზიანება მიიღო, რაც მის ჯანმრთელობაზე მუდმივად აისახება. საქმის კონკრეტულ გარემოებებში, სამართლიანობის პრინციპზე დაყრდნობით, სასამართლო განმცხადებელს ანიჭებს 25 000 ევროს არამატერიალური ზიანის სანაცვლოდ. ამას დაემატება ნებისმიერი გადასახადი, რომლითაც შეიძლება დაიბეგროს ეს თანხა.

B. ხარჯები და დანახარჯები

147. განმცხადებელი დამატებით ითხოვდა 1800 ახალ აზერბაიჯანულ მანათს ხარჯებისა და დანახარჯების ასანაზღაურებლად, ეროვნული სასამართლოებისა და სტრასბურგის სასამართლოს წინაშე განეული ხარჯებისათვის. ეს მოთხოვნა არ იყო გამყარებული რაიმე დოკუმენტით.

148. ამ მოთხოვნაზე მთავრობას კომენტარი არ გაუკეთებია.

149. სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის თანახმად, განმცხადებელს უფლება აქვს, მიიღოს ანაზღაურება ხარჯებისა და დანახარჯებისათვის მხოლოდ იმ მოცულობით, რომლითაც შეუძლია დაადასტუროს, რომ ეს ხარჯები გაიღო რეალურად და აუცილებლობიდან გამომდინარე და გონივრული იყო თავისი მოცულობით. წინამდებარე საქმეში იმ ფაქტის გათვალისწინებით, რომ განმცხადებელმა ვერ შეძლო რაიმე დოკუმენტური დასაბუთების წარმოდგენა, სასამართლო უარს ამბობს განმცხადებლის მიერ მოთხოვნილი ხარჯებისა და დანახარჯების კომპენსაციაზე.

C. საურავი

150. სასამართლო შესაფერისად მიიჩნევს, რომ საურავი განისაზღვროს ევროპის ცენტრალური ბანკის მიერ დადგენილი მინიმალური ნიხრით, რასაც უნდა დაემატოს თანხის სამი პროცენტი.

სსსკ-ს მიზანმიმართული გამოძიება, სასამართლო ეროვნად

1. აცხადებს განაცხადს დასაშვებად;
2. ადგენს, რომ კონვენციის მე-3 მუხლი დაირღვა როგორც არსებით, ასევე პროცესუალურ ნაწილში;
3. ადგენს, რომ საჭირო არ არის კონვენციის მე-6 და მე-13 მუხლების თანახმად საჩივრების ცალკე განხილვა;
4. ადგენს,

(ა) კონვენციის 44-ე მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად, საბოლოო გადაწყვეტილების მიღების დღიდან 3 თვის განმავლობაში, მოპასუხე სახელმწიფომ განმცხადებელს არამატერიალური ზიანის სანაცვლოდ უნდა გადაუხადოს 25 000 ევროს ეკვივალენტი ახალ აზერბაიჯანულ მანათებში, გადახდის დღეს არსებული კურსით. ამას დაემატება ნებისმიერი გადასახადი, რომლითაც შეიძლება დაიბეგროს ეს თანხა.

(ბ) ზემოხსენებული სამთვიანი ვადის გასვლის შემდეგ, თანხის გადახდამდე, აღნიშნულ თანხას დაემატება საურავი იმ მოცულობით, რაც უტოლდება ევროპული ბანკის სესხისათვის განკუთვნილ მინიმალურ პროცენტს, რომელსაც უნდა დაემატოს სამპროცენტო განაკვეთი.

5. უარყოფს განმცხადებლის მოთხოვნის დანარჩენ ნაწილს სამართლიან დაკმაყოფილებასთან დაკავშირებით.

შესრულებულია ინგლისურ ენაზე და გაცხადებულია წერილობით 2009 წლის 2 აპრილს, სასამართლოს რეგლამენტის 77-ე მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტების შესაბამისად.

სორენ ნიელსენი
რეგისტრატორი

ქრისტოს როზაკისი
თავმჯდომარე